RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1920. Andra kammaren. Nr 83.

Torsdagen den 17 juni.

Kl. 1 e. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 11 innevarande juni förda protokollen.

§ 2.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Svar å interpellation.

Hans exellens herr statsministern Branting, som anförde: Herr talman, mina herrar! Medlemmen av denna kammare, herr O. W. Löwgren, har med kammarens tillstånd till mig riktat följande frågor:

1) Har hans exellens herr statsministern sig bekant det sakernas tillstånd, som råder i Ungern, och, i så fall,

2) är den svenska regeringen villig att ensam eller i förening med andra stater hos den ungerska regeringen begära tillträde för en parlamentarisk undersökningskommission, eller

3) är den svenska regeringen villig att på annat sätt medverka till, att en mänskligare tingens ordning införes i Ungern?

Å dessa interpellantens frågor ber jag få angiva följande svar:

Det fruktansvärda sakernas tillstånd, som en tid varit rådande i Ungern, sedan Bela Kuns röda terror avlösts av vit terror, har självfallet icke kunnat undgå min uppmärksamhet. Hela världspressen har därom innehållit uppgifter, vilka bekräfta i stor utsträckning, vad från arbetarpressen framhållits av fakta om inspärrande i många tusental i fångläger, om avrättningar, mord och andra illdåd, vilka förövats utan att medföra straff och i vissa fall icke ens efterspanande av illgärningsmännen.

En kommitté för de socialdemokratiska ungerska emigranterna i Wien sände mig i februari en skrivelse, vari man fäste uppmärksamheten på förestående massprocesser emot bl. a. alla medlemmar av den tidigare revolutionära regeringen. I denna hade i ett visst skede i modererande syfte ingått representanter för det ungerska socialdemokratiska partiet, vilka vid Bela Kuns fall på hemställan av representanter för ententen stannat kvar, för att söka åstadkomma en utjämning.

Svar å interpellation. (Forts.)

Samma kommitté har även vänt sig till den internationella socialistiska byrån i Bryssel för att genom dess förmedling få framförd en vädjan till alla länders arbetare om understöd åt de ungerska kamraterna i deras förtvivlade belägenhet. Det väsentliga av dessa aktstycken har på sin tid publicerats i Socialdemokraten. Vidare erhöll jag i februari ett brev från en av den ungerska arbetarrörelsens främste ledare, Ernst Garami, som jag personligen väl känner sedan Stockholms-konferensen 1917, i samma syftning och med en kort sammanfattning av, hur den vita terrorn farit fram och alltjämt for fram i Ungern.

Med anledning av alla dessa upplysningar, och då av dem syntes framgå, att ententens representanter i Budapest vid olika tillfällen iklätt sig viss förpliktelse att söka åstadkomma inställande av fortsatta politiska förföljelser mot den ungerska arbetarrörelsen, ansåg jag mig böra begagna personliga förbindelser till några härvarande representanter för dessa stater till att fästa deras uppmärksamhet på, vad som försiggick i Ungern, och på det ansvar härför, som man inom den internationella arbetarvärlden ville tillskriva deras länders representanter i Ungern, då de icke med tillräcklig kraft förhindrade fortsättandet av en vit terrors excesser. Man lovade benäget att framföra mina meddelanden hem, och den 17 april fick jag från en av dem, till vilka jag vänt mig, mottaga en skrivelse, vari han redogjorde för de åtgärder, han vänligen vidtagit för att införskaffa närmare upplysningar för hans lands vidkommande.

Dessa upplysningar gingo emellertid i den riktning, att vederbörande lands representanter i Budapest uppgivit, att han och hans kolleger följde pågående processer med intresse, men icke funnit anledning att göra några framställningar, enär avrättningar endast skedde för grova brott och några utslag av uppenbar orätt icke kommit till hans kännedom. Men om något särskilt fall bleve mig bekant, vore han tacksam för närmare uppgifter. I avvaktan härpå ville han varna för överdrivna tidningsmeddelanden. Så hade uppgivits, att Andor Latzko avrättats, då han i verkligheten icke ens var häktad, och för professor Agoston, f. d. medlem av den kommunistiska regeringen, skulle vissa namngivna medlemmar av entente-kommissionen uppträda som vittnen. För övrigt framhölls, att ungrarna, till stor del på grund av entente-representanternas inflytande, »börja inse, att judarna icke kunna utrotas, att de äro nödvändiga för landets ekonomiska liv, och att ungrarna alltså måste lära sig att leva i fred samman med dem».

Denna skrivelses innehåll meddelades av mig omedelbart till det österrikiska socialdemokratiska partiets sekreterare i Wien, Skaret, för vidare befordran till de ungerska partivännerna därstädes. Något svar härpå eller vidare direkta uppgifter har jag sedan icke mottagit förrän helt nyss ett brev från advokaten dr Natan Koskes i Wien, som hänvisar till en bilagd artikel ur tidningen »Abend». I denna riktar dr Koske ett öppet brev till ungerska ministerpresidenten, doktor Simonyi-Semadan, vari han gent emot en uppgift av dennes föregångare Huszár om att vidtagna efterforskningar om en »försvunnen polsk medborgare, Baruch Reich, icke skulle ha lett till något resultat,

Svar å interpellation (Forts.)

vidhåller, att denne blivit offer för ett rånmord, begånget av två namngivna ungerska officerare och två likaledes namngivna underofficerare. Han spörjer nu, vad som skall ske med dessa fyra, som han offentligen anklagar för rånmord; för kulturvärlden är ett mord, som en ministerpresident söker skyla över, något oerhört; Henderson och Asquith i London, Anatole France och Longuet i Paris samt doktor Diamant, ledande socialdemokrat i riksdagen i Warschau, ha underrättats om alla detaljer i denna mordaffär, slutar han.

Under tiden har som bekant en delegation från engelska Labour Party besökt Ungern för att söka vinna närmare upplysning om förhållandena där. Dennas kommissionsrapport gör gällande, att en rad av grova förbrytelser begåtts av ungerska officerare, utan att regeringen ingripit för att straffa de skyldiga. Dess slutsats är, att det i Ungern existerar vit terror, mot vilken regeringen synes sakna förmåga eller vilja att ingripa, samt att många av regeringens egna handlingar gå i samma terroristiska riktning. Jag känner icke, huruvida denna rapport ännu hunnit framföras i engelska parlamentet. Mot tidigare vädjanden att stävja våldsregementet i Ungern har engelska regeringen, stödjande sig på uttalanden från sina representanter av samma art, som det ovan anförda, hittills förhållit sig avböjande.

Det bör tilläggas, att även en svensk representant för strävandena att bringa genom »Rädda Barnen» hjälp i det ohyggliga nödläge, vari Budapests hungrande barn befinna sig, fru Elin Wägner, i artiklar i svenska tidningar fäst uppmärksamheten på, vilka upprörande ting, som passera under den nuvarande regimen i Ungern. I ett svar till ett försök att framställa hennes iakttagelser som ovederhäftiga har hon — i Svenska Dagbladet för 16 juni — energiskt vidhållit både sina tidigare uppgifter och hela den syn på läget, hon redan förut framfört. Det uppseendeväckande beslut, som nyss fattats av centralorganisationen för den fackliga internationalen, att söka få till stånd en internationell bojkott av Ungern från den 20 juni, motiveras likaledes med en rad uppgifter om alltjämt forsatt vit terror.

Enligt mig i dag tillhandakomna meddelanden från härvarande ungerska s. k. informationsbyrå synas emellertid protesterna mot våldsdåden vara i stigande inom Ungern självt. I parlamentet har den 8 juni bl. a. förre ministerpresidenten Huszár med skärpa betonat, att ordning och rättsäkerhet måste återställas; hela nationen kräver handling, som gör det omöjligt för äventyrare och personer, som utnämna sig själva till räddare, att omstörta författningens rättsgrundvalar. Och krigsministern har sett sig föranlåten att den 9 juni utfärda ett cirkulär mot de ansvarslösa elementen, mest i arméns uniform, som sätta allmän säkerhet och enskild egendom i fara, samt uppmanar att ställa dessa elementer under åtal.

Av denna redogörelse torde interpellanten finna, att jag icke blott fått på olika sätt kännedom om, att anklagelserna för vit terror i Ungern grunda sig på ett rikt material, utan att jag även sökt i all stillhet använda föreliggande möjligheter att skaffa autentiska uppgifter om vad, som där passerar, i syfte att kunna något bidraga till en internationell påtryckning mot den vita terrorn. Om de utvägar,

Svar å interpellation. (Forts.)

som härvid kunna erbjuda sig, kan jag emellertid icke nu uttala mig närmare.

Interpellanten ifrågasätter en parlamentarisk undersökningskommission. Det är möjligt, att denna tanke kan upptagas t. ex. vid den internationella konferensen i Genéve i sommar av delegerade från de socialdemokratiska riksdagsgrupperna i ett antal europeiska parlamenter. Skulle något stöd från regeringars sida befinnas önskvärt för en sådan kommissions opartiskt lagda undersökningsarbete, är det självklart, att den nuvarande svenska regeringen gärna och villigt skall lämna sin medverkan härtill, liksom att den överhuvud hyser uppriktigt intresse för interpellantens syfte, att en mänsklig tingens ordning må råda i Ungern.

Vidare yttrade

Herr Lövgren i Nyborg: Herr talman! Jag ber att till hans excellens herr statsministern få framföra mitt tack för det erhållna svaret. Sedan vill jag tillägga, att det var ganska värdefullt att från ett så auktoritativt håll få konstaterat, att en vit terror härskar. Man har så ofta framhållit i den borgerliga pressen de excesser, som följa med revolutionära rörelser, utgångna ur arbetarnas led. Nu ha vi kunnat konstatera, huru rätt vi hade, när vi från vårt håll framställde saken på det sättet, som den verkligen låg i vårt östra grannland för ett par år sedan, när man i den borgerliga pressen omhuldade den segrande borgerliga regimen och gjorde den till den västerländska kulturens speciella skötebarn. Nu gäller det ett annat land, som visserligen ligger längre bort, som är svårare för vårt land att öva påtryckning på. Men jag tror likväl, att det är möjligt, om från en sådan internationell personlighets sida, som herr Branting är, det tages initiativ till en påtryckning genom stater och arbetarepartier i det syfte, som jag angav i motiveringen till min interpellation.

Jag har här i dag genom en ungersk socialist fått ett exemplar av en ungersk tidning. Däri finnes först en uppgift om fyra oerhört stympade lik, som man hittat i Donau, vidare om 13 stycken som häktats. Det finnes också en hel sida om domar, avkunnade på en dag i Budapest, på sammanlagt 134 år. Man synes i Budapest avkunna domar på årslånga fängelsestraff ungefär på samma sätt, som våra domstolar avdöma fylleriförseelser.

Det har vidare genom fru Elin Wägner och från den internationella byrån i Amsterdam understrukits och bekräftats, att det är en vit terror, som härskar där, och jag anser därför det vara för ett sådant gammalt kulturland som Sverige icke bara en plikt utan en skyldighet att göra vad som göras kan för att öva påtryckning för att få ändring i detta sakernas läge. Jag tror, att om man gör allt vad man kan göra, skall det resultera uti att man tar sitt förnuft till fånga inom det land, det här gäller, och jag tror då, att i framtiden skola vi räkna den handlingen såsom den icke minsta, som vi gjort från vårt lands sida i en verklig mänsklighets och civilisations tjänst.

§ 3.

Ang. ändrad utbildningstid för värnpliktiga av 1920 års klass.

Föredrogs första sammansatta stats- och andra lagutskottets memorial, nr 7, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad utbildningstid för värnpliktiga av 1920 års klass, dels ock två i ämnet väckta motioner; och yttrade därvid

Chefen för lantförsvarsdepartementet, herr statsrådet Hansson: Herr talman, mina herrar! Sedan första kammaren bifallit detta sammanjämkningsförslag, är det uppenbart, att andra kammaren, för att ett beslut över huvud skall komma till stånd, också måste biträda detsamma. Jag har icke heller några särskilda erinringar att göra mot sammanjämkningen. Den lider som alla kompromisser av svagheter. Och en av de bestämmelser däri, som jag anser, att andra kammaren för sin del har den största anledningen till missnöje med, är bestämmelsen om att man för de värnpliktsgrupper, som tjänstgöra under vintern, skall bibehålla den av försvarsrevisionen föreslagna extra tiden av trettio dagar.

Om man skulle se på sammanjämkningen såsom gällande enbart 1920 års klass, skulle jag anse mig nödgad förklara, att den med hänsyn till hela ställningen i riksdagen icke vore en fullt riktig sammanjämkning, utan att första kammarens ståndpunkt fått allt för mycket till sin fördel.

Emellertid har ju sammanjämkningen omfattat icke endast 1920 års klass utan även 1919 års, beträffande vilka ursprungligen de män, som dikterade första kammarens ståndpunkt, icke ville vara med om någon ytterligare minskning av övningstiden för de värnpliktigas huvudmassa. Nu har man i stället i sammanjämkningsförslaget biträtt Kungl. Maj:ts förslag om att man skall för 1919 års klass vid infanteriet, trängen och intendenturtrupperna tillämpa den tjänstgöringstid, som blir bestämd för 1920 års klass. Därigenom kompenseras, om man vill räkna fullt matematiskt, den orättmätiga ökning, som skett genom tillägget vid vintertjänstgöringen för 1920 års klass. Jag tror sålunda, att man kan säga, att om man betraktar båda klasserna gemensamt, är sammanjämkningen genomförd, kanske rätt oavsiktligt men dock faktiskt, nästan fullkomligt matematiskt så, att båda ståndpunkterna få släppa lika mycket.

Det finnes emellertid en punkt i sammanjämkningsförslaget, som jag finner särskilt beklaglig och som närmast föranlett mig att begära ordet. Vid behandlingen av Kungl. Maj:ts tidigare proposition rörande övningstiden för specialvapnen vid de värnpliktiga av 1919 års klass, framhölls i den Kungl. propositionen och även av mig i kammaren, att man hoppades kunna bereda dessa värnpliktiga utöver den avkortning på 55 dagar, som skedde i första tjänstgöringen, en ytterligare minskning genom borttagande av en repetitionsövning. Även om så hade skett, skulle dessa värnpliktiga ha erhållit en minskning i sin utbildningstid, väsentligt mindre än den minskning, som kommer värnpliktiga vid specialvapnen av

Ang. ändrad utbildningstid för värnpliktiga av 1920 års klass. (Forts.)

senare årsklasser till del, och väsentligt mindre än den minskning, som kommit övriga värnpliktiga av 1919 års klass till del. Det har för mig därför varit synnerligen angeläget att söka genomföra den minskning, som skulle uppstå genom dessa värnpliktigas befrielse från en repetitionsövning. Nu har emellertid utskottet icke velat förorda Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt utan endast föreslagit, att repetitionsövningarna skola för vissa vapenslag minskas med 7 dagar, för andra med 5 dagar.

Åt saken är nu ingenting att göra. Jag har emellertid icke velat underlåta att vid detta tillfälle livligt beklaga, att det visat sig, att ställningen i riksdagen slutligen blev den, att man icke har kunnat lämna dessa värnpliktiga vid specialvapnen av 1919 års klass en förkortning i övningstiden, som står i rimlig proportion till den övriga värnpliktiga lämnade avkortningen.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 4.

Härefter föredrogs första sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av kamrarnas återremiss av utskottets utlåtande nr 5 rörande Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ytterligare minskning av utbildningstiden för vissa värnpliktiga av 1919 års klass jämte två i ämnet väckta motioner; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 5.

Ang. viss bevillning å tilläggsstaten för år 1920.

Till avgörande förelåg nu bevillningsutskottets betänkande, nr 45, angående uppförande av viss bevillning å tilläggsstaten för år 1920.

Uti föreliggande betänkande hemställde bevillningsutskottet, att bland inkomsterna å 1920 års tilläggsstat måtte uppföras omsättningsskatt och utskänkningsskatt å spritdrycker, *bevillning*, med kronor 20,000,000.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herr *Rosén*, som yrkat avslag å utskottets hemställan; samt

av herr *Björkman*.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Hamrin: Herr talman! De båda ärenden, som förekomma här på föredragningslistan, bevillningsutskottets betänkanden nr 45 och 46, stå såsom herrarna behagade finna, i oupplösligt samband med varandra, och man har i första kammaren på föredragningslistan först upptagit bevillningsutskottets betänkande nr 46 och därefter samma utskotts betänkande nr 45. Jag tillåter mig,

herr talman, att vördsamt anhålla att få vid behandlingen av betänkandet nr 45 även yttra mig om betänkandet nr 46, enär ett avslagsyrkande beträffande utskottets betänkande nr 45 ju innebär, att man måste anvisa andra vägar och medel för att fylla den lucka, som uppstår, därest riksdagen skulle besluta att avslå utskottets hemställan i betänkandet nr 45.

Ang. viss bevillning å tilläggsstaten för år 1920. (Forts.)

Det är ju så, som kammaren torde finna av betänkandet nr 45, att bevillningsutskottet däri hemställer, att bland inkomsterna å 1920 års tilläggsstat måtte uppföras omsättningsskatt och utskänkningsskatt å spritdrycker, bevillning, med kronor 20,000,000. Detta är en fråga, som särskilt under loppet av förra året var föremål för mycket stor uppmärksamhet, och det var ju såsom framgår både av den proposition, som då framlades om spritaccis och av det yttrande, som fälldes i kammaren av departementschefen, med den viss tvekan, som regeringen då framlade sitt krav på uttagande av en särskild spritaccis. När detta ärende sedan behandlades i andra kammaren, höjdes det mycket starka stämmor emot utskottets förslag och den Kungl. propositionen. Ur dessa anföranden skall jag här endast tillåta mig att citera några ord. Sålunda yttrade en ledamot av bevillningsutskottet, en av mina bänkkamrater, bland annat följande: »En sådan beskattning står uppenbarligen i strid mot den genom 1913 års riksdagsbeslut fastslagna grundsatsen om begränsning av statens ekonomiska beroende av rusdrycksmedlen. Man kan här icke tala om att det är en tillfällig skatt för vissa ändamål. Har man en gång infört spritaccis, kommer den troligen att bli kvar i en eller annan form. Det blir en mycket stor frestelse för regering och riksdag att fortsätta på samma väg, då det gäller att uppgöra måhända ännu mera krävande budgeter, än vi nu hava.» De ord, herr Jonsson i Hökhult då uttalade, ha ju besannats på ett sätt, som varken han eller någon annan då kunde drömma om. Det är fullkomligt riktigt, vad den ärade talaren då anförde, att i en eller annan form skulle denna spritaccis återkomma, därest riksdagen då fattade ett sådant beslut.

I sitt bedömande av vad denne talare så väl som andra då anförde, uttalade herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, samme departementschef som nu: »Jag har i propositionen så långt, det varit möjligt, angivit, att det beslut, som riksdagen nu går att fatta, icke på något sätt får vara prejudicerande för statsverkets ståndpunkt till nykterhetslagstiftningen som sådan. Därför är detta en rent tillfällig fråga, framkallad av exceptionella förhållanden, som jag hoppas, att vi, när freden en gång är sluten, icke inom överskådlig tid skola på nytt ställas inför.» Ja, mina herrar, hur har det gått med dessa uttalanden och de bestämt uttalade förhoppningar, som herr statsrådet Thorsson då gjorde sig till målsman för? Jo, vi ha fått ett förslag, det som här ligger på kammarens bord, vilket, som jag strax skall påvisa, är av betydligt mera betänklig art än det, som framlades vid 1919 års riksdag.

Jag skall sluta mina citat från år 1919 med att anföra de rader,

Ang. viss bevillning å tilläggsstaten för år 1920. (Forts.)

med vilka en ledamot av kammaren, tillhörande det nuvarande regeringspartiet, herr Sävström, avslutade sitt anförande; då han sade: »Jag anser det icke staten värdigt att uttaga en sådan skatt, som här är i fråga, och icke heller anser jag det riksdagen värdigt att fatta ett sådant beslut.»

Trots de protester, som då höjdes, och trots de uttalade förhoppningarna om att denna skatt icke ånyo skulle behöva tagas i anspråk, finna vi här framlagt ett förslag om uttagande av en betydlig mängd miljoner för täckande av de behov, som uppstått i statsbudgeten, visserligen på grund av riksdagens fattade beslut och i den bemärkelse, att riksdagen själv skapat utgifterna genom att gå utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit, men i varje fall vill man genom försäljning av rusdrycker på detta sätt skapa nya inkomster. Jag ber att få understryka till en början, vad herr Jonsson i Hökhult förra året anförde då han påpekade, att detta förslag står i en alldeles uppenbar strid emot det beslut, som riksdagen fattade år 1913. Och var det så förra året, då man för ett tillfälligt behov måste uttaga 20,000,000 kronor, är det ju alldeles uppenbart, att detta är fallet i ännu större utsträckning nu, då vi genom att uttaga en skatt skola täcka det stora hål i budgeten, som uppstått framför allt genom att vi beviljat dyrtidsanslag till statsanställda i större utsträckning, än Kungl. Maj:t föreslagit. Mina herrar! Dessa dyrtidsanslag och dessa höjda avlöningar kunna naturligtvis under de kommande åren icke tänkas bli reducerade, och vad vi här besluta, måste vi alltså fatta som någonting, som blir ofrånkomligt under de närmaste åren. Det är emot detta brytande av en bestämt fastställd princip, som jag, herr talman, icke kunnat underlåta att på de mest allvarliga sätt reagera.

I en motion, som står i samband med bevillningsutskottets betänkande nr 46 och som blivit avgiven i första kammaren av herr Modig, anvisas också andra vägar för att täcka det behov, som förefinnes i statsbudgeten, utan att uttaga medlen på sätt, som föreslås i betänkandet nr 45. Det föreslås nämligen där en förhöjning i skatteprocenten upp till 200 %, och en reservant i utskottet, herr Rosén, har föreslagit, att den skulle höjas till 195 % av det i 19 § av förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt stadgade grundbeloppet. Där ha motionären och reservanten anvisat det enligt min uppfattning enda sätt, man bör använda, då det gäller att skaffa staten inkomst, då detta är nödvändigt utanför den ordinarie budgeten. Och det sades ju för övrigt ifrån början, när denna förordning om inkomst- och förmögenhetsskatt infördes, att skatteprocenten skulle vara rörlig, så att den kunde höjas och sänkas alltefter behovet.

Nu kan man visserligen påstå, att man kommit så högt redan genom det beräkningssätt, Kungl. Maj:t använt, att man icke vågar gå längre på den direkta beskattningens väg. Emot detta skulle jag dock vilja framhålla, att spritskatten måste anses komma att drabba de minsta inkomsttagarna i samhället, de fattigaste, ty så visst som största delen av landets befolkning faller under den grupp, som jag

nu betecknar som små inkomsttagare och de fattiga, så visst komma också dessa grupper att få vidkännas de många miljoner, som här skola inflyta i form av spritskatt, under det att, om man höjer skatteprocenten på det sätt, reservanten föreslagit, det kommer att i största utsträckning drabba de stora inkomsttagarna, de förmögna, de rika i samhället.

Ang. viss beviljning å tilläggsstaten för år 1920. (Forts.)

Mina herrar, om man går till en undersökning, i vilken mån en förhöjning till 195 % i verkligheten komme att drabba de olika inkomsttagarna, tror jag, att man snart skall komma till det resultat, att denna höjning icke är så stor, att man behöver tillgripa en så osmaklig åtgärd, som här föreslås, i stället för att företaga denna förhöjning. Jag har ju icke haft tillräcklig tid på mig, att göra en dylik undersökning, i synnerhet som jag icke var säker på om detta ärende skulle slutgiltigt behandlas i dag, då det ju endast är bordlagt en gång, men vid ett hastigt överslag befinnes det, för att taga ett par, tre exempel, att en familj, bosatt här i Stockholm och bestående av man, hustru och fem barn, med 5,000 kronors inkomst, finge en förhöjning i sin direkta beskattning till staten på mellan 5 och 6 kronor. Om jag tar ett annat exempel, ett, som kanske ligger i toppen av de medelmåttiga inkomsterna, en liknande familj med en inkomst på 15,000 kronor, skulle den få en förhöjning på 50—60 kronor, och för att taga ett ytterligare exempel, en person, som har en så rundligt tilltagen årsinkomst som 100,000 kronor, skulle få betala i skatt 1,000—1,500 kronor utöver vad han enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle komma att göra.

Då frågar jag mig, om vi verkligen kommit dithän, om vi kommit till den yttersta randen av möjligheterna för att på den direkta beskattningens väg nå ett önskvärt resultat. Ha vi kommit så långt, att man verkligen icke på den vägen kan taga ut dessa miljoner utan att behöva tillgripa, jag upprepar det, en sådan osmaklig åtgärd som att ytterligare beskatta de fattiga genom att lägga skatt på spritdryckerna? Jag kan icke finna, att så är fallet.

Mot detta resonemang kan man peka på den andra delen i den motion, som jag åberopat och som avgivits av herr Modig och vari han hemställer om en betydlig förhöjning av de avgifter eller den skatt, som utgår på tobaksvaror här i landet genom tobaksmonopolet. Även detta är en indirekt skatt, som drabbar de fattiga, men även om man medger, att tobaksbruket är en vana, som bör och skall motarbetas, kan man dock icke säga, att det i något avseende kan jämställas med spritdrycksanvändning beträffande skadliga följder och sociala vådor. För övrigt skulle jag vilja säga, att denna skatt på tobaksvaror också i stor utsträckning drabbar de förmögna, alldenstund den utgår i förhållande till varans värde och då som bekant de dyra tobaksvarorna användas av de förmögna och dem, som ha stora inkomster.

Det är därför, herr talman, som jag från alla synpunkter sett velat reagera mot det förslag, som här föreligger, till den kraft och verkan det hava kan. Man måste säga, att vi befinna oss på ett sluttande plan, när man slår in på dessa vägar, och man kan verk-

Ang. viss bevillning å tilläggsstaten för år 1920.
(Forts.)

ligen fråga, vart det skall taga vägen, om vi skola börja räkna med rusdrycksbruket här i landet som en inkomstkälla för staten. Jag jämställer visserligen icke detta förslag med den rena nykterhetslagstiftningen, men om man tänker på de strömningar, som gå fram i landet icke minst bland de djupa folklagren, så icke är det på den vägen, vi skola avveckla rudryckshanteringen och göra stat och kommun oberoende av dessa inkomster. Nej, vi skola gå den motsatta vägen och ännu mera inskränka det allmännas beroende av ifrågavarande försäljning och inkomsterna från densamma.

Beträffande det föredragna betänkandet kan jag icke annat än yrka avslag på bevillningsutskottets hemställan, och jag kommer sedan, därest detta yrkande skulle vinna kammarens bifall, att yrka bifall till den av mig omnämnda motionen och reservationen, då jag går att framställa yrkande i anslutning till bevillningsutskottets betänkande nr 46.

Herr statsrådet Sandler: Herr talman! Anledningen till att jag begärt ordet är, att då den kungl. proposition, som här föreligger, remitterades till vederbörande utskott, förekommo i denna kammare från herr E. A. Nilson i Örebro, som beklagligtvis icke nu är närvarande, några anmärkningar mot inkomstberäkningen, som jag icke anser mig kunna låta stå obesvarade. Jag var vid det tillfället av sjukdom förhindrad närvara och har icke tidigare haft anledning att i riksdagen beröra ämnet. Anmärkningarna gingo i korthet ut därpå, att det hade varit regeringens skyldighet att framlägga förslag till budgetbristens täckande och att det förslag till budgetsmässiga anordningar, som här föreligger, skulle vara till den grad olämpligt, att det måste betecknas såsom uttryck för en fullständigt ohållbar finanspolitik.

Jag skall då först erinra därom, att framläggandet av dubbla inkomstberäkningar är en nyhet i den svenska riksdagens budgetbehandling. Såvitt jag minns, har det över huvud taget icke förekommit före år 1916, utan tidigare har den normala anordningen varit den, att vid riksdagens början förelegat en samlad finansplan, genom vilken regeringen berett täckning för alla utgifter, som begärts av riksdagen. Sedan har riksdagen i detta budgetförslag gjort vissa förändringar, och det har då ansetts vara självfallet, att det vid riksdagens slut ankommit på riksdagen själv att på förslag av vederbörande utskott träffa de anordningar, som varit behövliga med anledning av riksdagens förändringar i Kungl. Maj:ts proposition. Redan denna erinran visar ju, hur ohållbar den ståndpunkten är, att det här skulle föreligga någon regeringens ofrånkomliga plikt att sörja för att täcka bristen för de anslagsökningar, som riksdagen själv har beslutat. Däremot är det klart, att om Kungl. Maj:t efter framläggande av statsverkspropositionen kommer med nya förslag och nya anslagskrav, är det Kungl. Maj:ts plikt att också anvisa nödiga medel för dessa utgifters täckande. Det har skett i föreliggande fall. Om kammaren vill taga del av inkomstberäkningspropositionen, så framgår av den, att det beretts omedelbar täckning för alla sådana utgifter.

Ang. viss bevillning å tilläggsstaten för år 1920.
(Forts.)

Då återstår frågan om behandling av de anslagsökningar, som föranledas av riksdagens egna beslut. Jag måste göra gällande i överensstämmelse med tidigare uppfattning och i överensstämmelse med bestämmelserna i grundlagen, att det i första hand ankommer på riksdagen att träffa de anordningarna. Hur omöjligt det i själva verket skulle vara att upprätthålla det andra kravet framgår av följande faktum, som jag icke kan underlåta att erinra om. Regeringens inkomstberäkning framlades så sent, som man över huvud vågade. Den är daterad den 4 juni, och skulle den ha någon betydelse som hjälp och vägledning vid riksdagens avslutande budgetbehandling, kunde man icke dröja längre. Den var grundad på de uppgifter man hade om riksdagens beslut i anslagsfrågor. Vad hände sedan? Efter det denna inkomstberäkningsproposition framlagts ha i riksdagen fattats flera beslut av mycket stor betydelse för budgetens slutliga beskaffenhet. Sålunda har därefter fattats beslut om att öka kostnaderna för den militära löneregleringen med 2 miljoner kronor. Därefter har också fattats beslut om en sådan omläggning av lärarnas dyrtidstillägg, att statsutskottets ursprungliga beräkning blivit överskriden med icke mindre än 9 miljoner. Statsutskottet hade nämligen i sitt utlåtande rörande dyrtidstillägg för befattningshavare räknat med att lärarnas dyrtidstillägg skulle draga en kostnad av 47 miljoner kronor. Riksdagens definitiva beslut stannade i stället vid 56 miljoner.

Jag erinrar om detta, därför att det visar, hur fullständigt orimlig den meningen är, att regeringen skulle ha haft skyldighet att bereda täckning för de utgifter, som på detta sätt i riksdagens allra sista timme blivit beslutade. Men jag vill för ingen del med detta göra gällande, att det för den ansvariga finansledningen är någonting likgiltigt, på vad sätt budgetbehandlingen sker här i riksdagen, och jag vill naturligtvis förbehålla åt regeringen all den initiativrätt, som den kan finna sig böra använda i ett sådant sakernas läge. Men jag tror dock, att ifall denna angelägenhet skulle flyttas över från riksdagen till regeringen, måste man säga sig, att det får ankomma på regeringen att pröva, vilka utvägar man bör välja. Här har förelegat i första rummet den frågan, om man nu skulle framlägga ett nytt skatteförslag eller låta täckningen av det av riksdagens beslut föranledda utgiftsöverskottet upptagas i sammanhang med framläggande av nästa finansplan, en finansplan, som kommer att avse, det vill jag betona, icke blott 1922 års riksstat utan även 1921 års tilläggsstat, d. v. s. just den stat, för vilken dessa utgifter äro avsedda. Ty det blir på 1921 års tilläggsstat, som dyrtidstilläggen i sinom tid komma till synes, då man slår ut den nu gjorda avsättningen av 200 miljoner på huvudtitlarna. Varje år har det varit så, att det behövts mera, än man beräknat, och varje år har man i fråga om tilläggsstat fått träffa särskilda anordningar för att täcka ett sådant överskott, och jag befarar, att det kommer att inträffa detsamma även denna gång, trots att bevillningsutskottet nu har föreslagit täckning av ett så stort belopp som 40 miljoner kronor just på grund av riksdagens beslut rörande lärarnas dyrtidstillägg.

Jag har velat göra dessa erinringar för att något klargöra in-

Ang. viss bevillning å tilläggsstaten för år 1920. (Forts.)

nebörden i det förslag, som har framlagts från regeringens sida på min föredragning. Det hade varit lockande att till detta anknyta några reflexioner angående den önskvärda behandlingen för framtiden av dessa angelägenheter, men jag skall icke nu upptaga kammarens tid därmed. Jag vill sluta med att allenast påpeka, att skall man bedöma denna fråga, bör man nu icke se först och främst på den formella anordning, som blivit träffad. Man bör inte bara gå till staten och se, att där står tillfälliga lånemedel, och därav draga den slutsatsen, att här föreslås, att man skall betala statstjänarnas dyrtidstillägg på lånevägen. Det har icke varit meningen, och det stod uttryckligen framhållet i propositionen, att man har två ting att välja på, antingen att besluta en ny skatt i riksdagens sista timme eller att fatta det beslutet vid början av nästa riksdag, då det får ingå i finansplanen. Men under inga förhållanden, står det i propositionen, bör det få komma ifråga att lägga dessa utgifter i verkligheten på framtiden. De måste tagas av inkomster, som inflyta under loppet av det år, för vilket utgifterna äro avsedda.

Ser man på den reella innebörden och icke på den budgetmässiga anordningen, tror jag därför, att jag vågar göra gällande, att här icke föreligger något avsteg från de budgetsprinciper, som ha omfattats både av den nuvarande regeringen och av den förutvarande regeringen, och som jag vet, att den mycket högt skattade ledamot av kammaren, vilken framställt anmärkningarna, omfattat med sådan värme, att jag kanske får utgå från, att det är den, som förklarar skärpan i det angrepp, som blivit gjort.

Herr Röing: Herr talman, mina herrar! Då ett hemligt sammanträde här i riksdagen är utsatt till kl. 3, skall jag fatta mig så kort som möjligt i min replik till herr Hamrin.

Jag förstår så väl, att herr Hamrin med sin uppfattning i nykterhetsfrågan måste i princip vara motståndare till en spritdrycksaccis. Men det är en sak, mina herrar. En annan sak är att framställa ett yrkande och eventuellt begära en votering, som föranleder, i den händelse andra kammaren biträder herr Hamrins yrkande vid behandlingen av bevillningsutskottets betänkande nr 46, att ett stort flertal av riksdagens ledamöter, som redan lämnat riksdagen och huvudstaden, måste telegrafiskt återkallas hit för att i början av nästa vecka deltaga i en gemensam votering.

Jag skall liksom herr Hamrin utbedja mig herr talmannens medgivande att vid behandlingen av bevillningsutskottets betänkande nr 45 få yttra mig om samma utskotts betänkande nr 46 i vilket själva förordningen till spritdrycksaccis förekommer. Det gäller att täcka en beräknad brist på 41 miljoner kronor, och det åligger bevillningsutskottet enligt grundlagen att inkomma med förslag, hur denna brist skall täckas. Det gällde då för utskottet att undersöka, huruvida utskottet kunde våga taga på sitt ansvar att föreslå riksdagen att ytterligare fortsätta på den väg, som riksdagen under de sista åren har använt i stor utsträckning, nämligen att på den direkta beskattningens väg täcka bristen.

Ang. viss bevillning å tilläggsstaten för år 1920. (Forts.)

Man får det intrycket, när man läser igenom den kungl. propositionen nr 437, vilken regeringen föreslår endast täckande av en del av den uppkomna bristen, att den tillförordnade finansministern, herr Sandler, själv anser, att riksdagen icke bör gå längre än att höja skatteprocenten för inkomst- och förmögenhetsskatten till 185 procent. Skulle utskottet ha biträtt denna hemställan, hade dock endast en del av bristen, som enligt bevillningsutskottets beräkningar uppgår till 41 miljoner kronor, ha blivit täckt, och bevillningsutskottet måste därför tillgripa andra skatter för att få återstoden täckt. Det förelåg olika förslag inom bevillningsutskottet: att riksdagen skulle höja tobaksskatten, att riksdagen skulle höja kaffetullen eller besluta en spritdrycksaccis.

Angående kaffetullen ha kammrarna redan för ett par månader sedan uttalat sin uppfattning genom det då fattade beslutet, och båda kamrarna avslogo då den motion, som hade framförts av herrar Trygger och Lindman och som innebar en höjning av tullen på kaffe. Att ett par månader därefter vid samma riksdag framkomma med ett liknande förslag, vilket båda kamrarna som sagt nyss hade avslagit, ansåg icke utskottet lämpligt. Vidare undersöktes huruvida utskottet vid denna riksdag i dess sista dagar kunde våga taga på sitt ansvar att utan utredning inkomma med ett förslag att höja den nu utgående tobaksskatten. Jag tror, att i princip fanns ingen skiljaktighet inom bevillningsutskottet, vilket politiskt parti ledamöterna än tillhörde att därest en sådan väg i år var framkomlig, utskottet kunde, om icke tungt vägande skäl framfördes däremot, biträda ett dylikt förslag. Men det befanns, mina herrar, efter en hänvändelse till tobaksmonopolet, att det behövdes en rätt ingående utredning, innan utskottet kunde inkomma med ett förslag till årets riksdag att höja tobaksskatten. Förhållandet med avseende på vissa tobakssorter är nämligen att skatteprocentens storlek i hög grad inverkar på artiklarnas konsumtion, och för vissa tobakssorter anses, att man redan nu kommit bristningsgränsen nära och att till följe den höga utgående skatten, som inbringar i runt tal 40 miljoner kronor, omsättningen av vissa tobaksvaror redan minskats. Vi hade förmånen att i bevillningsutskottet vid det sammanträde, då detta förslag behandlades, ha herr Gustaf Nilsson i Kristianstad närvarande. Han har som bekant under sista månaderna deltagit i arbetet i särskilda utskottet nr 2, som haft att behandla kommunalskatteförslaget, och han uttalade vid detta sammanträde i bevillningsutskottet, som sin mening att skattespörsmålet var så pass invecklat att det icke var möjligt även med bästa vilja att till årets riksdag framlägga ett förslag till förändrad tobaksskatt. Han måste därför, sakkunnig som han är — han har allt ifrån monopolets början tillhört dess styrelse — på det allra bestämdaste avråda ifrån, att bevillningsutskottet använde sig av den föreslagna utvägen.

Då fanns för bevillningsutskottet intet annat förslag än att riksdagen skulle införa en låg spritdrycksaccis. Utskottet har lagt sitt förslag så mjukt som möjligt, och har förslaget på den kvantitet spritdrycker, som får utminuteras, en låg spritaccis, och detta därför, att

Ang. viss bevillning å tilläggsstaten för år 1920. (Forts.)

utskottet icke velat på något sätt giva anledning till att hembränningen skulle befrämjas. Sattes det en hög spritdrycksaccis som i fjol, kunde man med all rätt förutsätta att hembränningen därmed skulle tilltaga; och det ville utskottet under inga som helst förhållanden medverka till.

Därför accepterade utskottet för sin del den av två socialdemokrater väckta motionen att sätta en låg procentuell spritdrycksaccis på dessa spritdrycker, som utminuterades. Om sålunda, för att endast taga ett exempel, vin- och spritcentralen försäljer till ett bolag brännvin, som en gros debiteras med 2 kr. 50 öre litern, så skulle enligt utskottets förslag varje liter drabbas av en accis på 62,5 öre. En så lågt satt accis torde icke ha några som helst menliga verkningar med tanke på hembränning.

När utskottet i den situation, i vilken man kommit, ansåg sig böra föreslå en låg spritaccis, så befanns det, att den föreslagna spritaccisen gav ett så pass stort belopp, att hela den beräknade bristen blev täckt. Det fanns då inte någon som helst anledning att föreslå en högre skatteprocent för inkomst- och förmögenhetsskatten än den ursprungligen av Kungl. Maj:t föreslagna eller 175 procent, vilket innebär en höjning från 155 till 175 procent. Samtliga ledamöter i bevillningsutskottet, de socialdemokratiska såväl som de liberala och konservativa liksom representanterna från jordbrukarnas riksförbund och bondeförbundet på ett undantag, ha i princip uttalat i motiveringen till utskottets betänkande nr 46 på sid. 10, att de anse, att nu gällande skatteskala icke kan utan tvingande nödvändighet belastas med en högre skatteprocent än den i statsverkspropositionen föreslagna eller 175 procent. Som sagt, alla utskottsledamöter voro ense härom, med undantag av herr Rosén, som nu fått en bundsförvant i en näringsidkare, herr Hamrin.

Man kan utan tvivel förvåna sig över att en näringsidkare i denna fråga intar en annan ståndpunkt än bevillningsutskottets nitton ledamöter, ty jag tror, att vi litet var, som ägna oss åt studiet av ekonomiska frågor, kunna vara överens om en sak att nog äro i dessa dagar näringsidkarna och näringslivets män tillräckligt hårt beskattade; och med det beslut, som fattades här i kammaren i förgår och i första kammaren i går, att ävenledes en progressiv kommunalskatt skall införas, så antog jag att även herr Hamrin borde vara av den uppfattningen, att riksdagen nu beskattat våra näringar så mycket, som de tåla.

Om riksdagen accepterar en spritdrycksaccis att utgå under år 1921, så finnes det, mina herrar, enligt min uppfattning ingen som helst anledning att icke införa denna accis redan den 1 juli 1920, varigenom statskassan ytterligare skulle tillföras c:a 20 miljoner kronor. Jag ger den tillförordnade finansministern fullständigt rätt däri, att hade icke för år 1921 en ny skatt behöft införas, så är onekneligen kassaförlagsfonden i ett sådant skick, att hela bristen i 1920 års tilläggsstat kunde täckas ur nämnda fond. Men förhållandena äro beklagligtvis sådana på den svenska penningmarknaden och den svenska lånemarknaden, att varje regering måste med gläd-

Ang. viss bevillning å tilläggsstaten för år 1920.
(Forts.)

je se, att kassaförlagsfonden bevaras så mycket som möjligt i oförändrat skick för alla de stora utgifter, vilka riksdagen beslutat och som komma att täckas på lånevägen; och nog borde svårigheterna tyvärr i alla fall 1921 bli tillräckligt stora att erhålla de lån, som behövas, även om man biträder utskottets hemställan.

Herr Hamrin läste upp ett anförande, som herr Jonsson i Hökhult hade här i kammaren i fjol vid avgörandet av den kungl. propositionen om spritdrycksaccis — det är ofta tacksamt att framdraga ur protokollet från ett föregående år en talares yttrande i en viss fråga. Men icke har herr Jonsson i Hökhult förändrat mening därför att han i år i den nuvarande situationen nödgas biträda ett förslag, även om han är principiell motståndare till detsamma. Herr Jonsson i Hökhult har, liksom jag och övriga ledamöter i bevillningsutskottet på ett undantag när, funnit, då vi granskat de olika förslagen att lösa denna fråga, att förhållandet i år är sådant, att utskottet nödgas biträda förslaget, att återinföra en spritaccis.

Vidare läste herr Hamrin upp ur protokollet ett anförande av finansminister Thorsson i vilket anförande herr T. motsätter sig en spritdrycksaccis för framtiden, eller såsom orden föllo: 'efter freden'. Jag har, herr Hamrin, ingen rätt att tolka herr statsrådets och chefens för finansdepartementet ord, men »efter freden» betyder väl icke år 1920 och 1921. Han menade uppenbarligen, då förhållandena något så när stadgat sig och blivit normala; men vi lida tyvärr fortfarande av krigets sviter, och det är till följd av dessa sviter, som riksdagen nödgas besluta en massa utgifter, vilka skola bli täckta just av den föreslagna spritaccisen.

Ytterligare framhöll herr Hamrin, att om riksdagen nu godkänner bevillningsutskottets hemställan, så har detta utan tvivel till följd, att spritaccisen kommer att utgå flera år framåt. Men detta är blott ett löst antagande. Vad staten i framtiden behöver, kan man icke nu bedöma, riksdagen kan endast nu bedöma hurudan situationen nu är till följd av de utgifter riksdagen redan beslutat, och därför behöver man icke i ett bifall till utskottets hemställan inlägga mer än att denna spritaccis beslutas rent provisoriskt för tiden 1 juli 1920 till den sista december 1921.

Herr talman! Med dessa ord tillåter jag mig yrka bifall till utskottets hemställan. Till sist tillåter jag mig då förhållandena äro sådana i vår arbetsordning att budgetsförslaget alltid behandlas och avgöres, när flertalet av riksdagens ledamöter ha lämnat riksdagen och huvudstaden utom alla de sakskäl, som jag framfört uttala den förhoppningen, att kammaren måtte taga någon hänsyn till alla de frånvarande riksdagskamraterna, vilka för den händelse herr Hamrins yrkande får majoritet, måste återvända hit för att deltaga i en gemensam votering i nästa vecka, och det hoppas jag icke är många, som i likhet med herr Hamrin anse en dylik eventualitet lämplig.

Ang. viss bevillning å tilläggsstaten för år 1920. (Forts.)

Herr Nylander: Herr talman! Som herrarna hörde, erkände herr Hamrin i sitt nyss hållna anförande, att han icke trängt in i frågan, så att ur den synpunkten var det icke mycket att invända mot herr Hamrins anförande.

Men jag kan icke underlåta, att gent emot honom säga ett par ord. Han sade, att för den händelse detta förslag i kammaren faller, kommer han att framlägga förslag till täckande av denna brist enligt den motion, som är väckt i första kammaren, vilken går ut på en ytterligare skärpning av skatteprocenten. Jag vill då erinra herr Hamrin om att det torde nu vara en allmän åsikt, framför allt inom näringskretsarna, som herr Hamrin framför allt skall representera, och vidare bland våra nationalekonomer, att bristningsgränsen nu torde vara nådd i vår skatteförmåga enligt nu gällande system. Det är för mig desto märkvärdigare att höra just en näringsrepresentant komma fram med dylika påståenden nu, när ifrån alla håll inom det lägret andra åsikter göra sig gällande, stödda på verkliga praktiska erfarenheter.

Jag kan efter de undersökningar, som bevillningsutskottet gjort, och med hänsyn till de av mig framförda allmänna synpunkterna icke annat än beteckna det såsom lättvindigt, jag kan nästan säga ansvarslöst, att nu i riksdagens elvte timme komma och yrka avslag på detta förslag, som gäller flera tiotal miljoner utan att, som man själv erkänner, ha gått till botten i saken. Jag erkänner själv, att jag icke har haft tillfälle att göra det, men jag kan, som sagt, icke underlåta att opponera mig mot herr Hamrins anförande, som icke kan få stå oemotsagt från en näringsrepresentant i protokollet.

Herr Hamrin vädjade vidare till kammarledamöternas känslor genom att påpeka, hurusom denna föreslagna accis skulle falla på småfolket. Ja, det är ju mycket vackert sagt, men jag vill påpeka, att jag är övertygad om att det icke finnes någon i denna kammare, vars hjärta icke klappar för småfolket. Det har herr Hamrin icke patent på. Jag vill också påpeka, att denna skatt icke är obligatorisk. Den blir ju dock frivillig, ty det är ju inget nödtvång för småfolket att köpa dessa stora kvantiteter av denna vara, som herr Hamrin önskar få slut på här i landet. Jag kan icke finna annat, än att herr Hamrin även i det fallet är något inkonsekvent.

Jag skall nu icke taga kammarens tid i anspråk längre. Jag vill sluta med att ännu en gång säga, att jag finner det något märkvärdigt, att man utan att vara inne i saken kommer fram i så viktiga frågor som denna med ett sådant anförande, som herr Hamrin nyss höll.

Jag ber, utan att ingå ytterligare på de skäl, som av bevillningsutskottets ordförande anfördes, få yrka bifall till det föreliggande förslaget.

Herr Jonsson i Hökhult: Herr talman! Jag hade icke tänkt yttra mig i denna fråga, men då herr Hamrin gjorde anmärk-

Ang. viss bevillning å tilläggsstaten för år 1920. (Forts.)

ningar mot mig och läste upp vad jag förlidet år yttrade i denna fråga, skall jag be att få säga några ord. Jag har icke ändrat åsikt i denna fråga, utan vad jag då yttrade, gäller för mig fortfarande, och jag stod på samma ståndpunkt även vid behandlingen av detta ärende i utskottet.

Vidare vill jag tillägga, att vad jag sade förlidet år — nämligen att jag var övertygad om att om vi sloge in på denna väg, denna fråga skulle komma åter — det har ju besannats nu i år. Men ställningen är dock något annorlunda mot vad den var då, och även ställningen i bevillningsutskottet är annorlunda. Det var nödvändigt för bevillingsutskottet att skaffa de behövliga peningarna för uppgörande av staten, och vad Kungl. Maj:ts proposition rörande inkomstberäkningarna angår, var det mig alldeles omöjligt att biträda de förslag, som där voro framförda. Jag skall nu icke närmare ingå på dessa förslag, men det skulle säkerligen varit oklokt att följa desamma.

Beträffande sedan själva spritaccisfrågan, ligger den väl helt annorlunda i år, än den gjorde förlidet år. Nu är det så, som de av herrarna, som haft tillfälle att läsa utskottets betänkande, veta, att det icke får utminuteras mera brännvin till var och en, än som de enligt förordningen ha rätt att utfå. Det är en väsentlig skillnad gentemot förlidet år. Accisen eller omsättningsskatten och utskänkningsskatten är ju lagd på ett helt annat sätt, och avgifterna äro ju betydligt mindre nu, än vad de voro förlidet år. Dels var fjolårets spritaccis mycket högre, och dels tilläts förra året, att personer, som ville begagna sig av sin rätt, fingo mera spritdrycker, än vad de enligt förordningen annars hade rätt att utfå. Men den möjligheten, att den som vill, skulle kunna få mer, än han enligt förordningen är berättigad att få, är helt och hållet utesluten i detta förslag, och det blir därigenom en stor skillnad. Nu kom det fram en motion i sista stund, som utskottet skulle taga ställning till, nämligen om förhöjd tobaksskatt och högre procenttal för inkomst- och förmögenhetsskatten.

Utskottets ordförande har förut redogjort för hur förslaget om tobaksskattens höjande ställer sig. Även den skulle hårt drabba de fattiga och mindre bemedlade i samhället. Av herr Gustaf Nilssons redogörelse för detta förslag framgår, hur mycket det skulle belöpa sig på de särskilda slagen av tobaksvaror, och det skulle också ha blivit ganska dyrbart för dem, som äro vana vid att skaffa sig dessa varor. Och om man nu jämför dessa varor, sprit och tobak, anses ju båda ha skadliga verkningar på människan. Vilket, som är det mest skadliga, skall jag icke yttra mig om, men, som sagt, det anses ju, att bägge äro skadliga, om de användas för mycket, och jag tror också, att de äro det.

Jag skall be att få yrka bifall till bevillningsutskottets förslag.

Herr H a m r i n: Herr talman! Jag skall icke länge taga kammarens tid i anspråk, utan endast göra ett par små genmälen.

Först vill jag säga till herr Nylander, att jag icke har — och

Ang. viss bevillning å tilläggsstaten för år 1920. (Forts.)

jag ber herr Nylander komma ihåg, vad jag nu säger — sagt, att jag icke trängt in i frågan, jag har endast sagt, att jag icke kontrollerat de siffror, jag anfört såsom stöd för mitt påstående, att en förhöjning av skatteprocenten icke gör så mycket. Det hjälper icke, vad herr Nylander påstår, ty det är så. Själva frågan har jag nog diskuterat här förut och haft anledning att närmare begrunda.

Vidare vill jag säga herr Nylander, att det är så, att jag är näringsidkare, men jag sitter icke här såsom någon agent för några särintressen. Om jag hade varit det, då är det alldeles uppenbart, att jag vid behandlingen av varje skatteförslag skulle ställt mig på den sida, där herr Nylander alltid finnes i dessa frågor. Men det kan jag icke, ty min princip, då det gäller beskattningsfrågor, är, att de starka skola bära de svagas bördor och att dem, som mycket är givet, från dem skall mycket bliva utkrävt. Det hjälper sedan icke, om det går ut över mig själv och mina yrkeskamrater.

Då jag vänder mig mot de andra talarna, skall jag bli ännu mera kortfattad. Till herr Röing ber jag att få säga, att jag icke riktat något klander mot herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, ty han har uppfyllt, vad han ställde i utsikt, då han talade här den 3 maj 1919. Han har icke framlagt något krav på införande av någon ny rusdrycksbeskattning. Det är andra personer, som gjort det. Sålunda får icke mitt uttalande tagas som något klander, riktat mot statsrådet Thorsson, och jag skulle vilja uttala den förmodan, att om herr statsrådet haft anledning att sysselsätta sig med detta ärende inom regeringen, skulle han med hänsyn till detta yttrande näppeligen lagt fram det förslag, som här föreligger.

I viss mån nödgas jag också säga till min gode vän på Smålandsbänken detsamma som till herr Nylander så till vida, att han uppenbarligen har missuppfattat mitt anförande. Jag har icke gjort någon anmärkning mot honom. Jag har citerat hans anförande förra året och sagt, att detsamma till punkt och pricka gäller ännu i dag.

Slutligen, herr talman, vill jag förklara, att jag icke kommer att begära votering med hänsyn till den situation, vi för närvarande befinna oss i, då nämligen ett flertal av kammarens ledamöter äro frånvarande. Endast med hänsyn härtill och då jag icke vill, att ett eventuellt bifall till mitt avslagsyrkande skall vara grundat på en så ringa minoritet av kammarens ledamöter, som i så fall skulle bli fallet, kommer jag för min del icke att begära votering.

Herr Röing: Herr talman! Efter den siste ärade talarens upplysningar kunde jag ha avstått från ordet.

Jag begärde ordet med anledning av att ett par av kammarens ledamöter uppenbarligen missförstått bevillningsutskottets förslag i ett hänseende. De ha trott, att skatten på 2 kronor per liter skulle drabba den kvantitet spritdrycker, som man erhåller hos det bolag, hos vilket man har motbok. Men den skatten drabbar endast de spritdrycker, som utskänkningsvis serveras å restaurangerna, då däremot den procentuella skatten drabbar alla de spritdrycker, som utminuteras genom de olika försäljningsbolagen.

Ang. viss bevillning å tilläggsstaten för år 1920. (Forts.)

Förutom denna upplysning tillåter jag mig påpeka, att den springande punkten i denna fråga för de organiserade nykterhetsvännerna och förbudsvännerna borde vara: är denna spritaccis lagd på samma sätt som i fjol, eller så, att var och en genom att betala en viss accis kan erhålla en viss kvantitet spirituosa utöver den, som man annars får på sin motbok utan accis? Nej, så är den nu föreslagna accisen icke lagd. Man får icke genom att betala denna accis någon som helst fördel i fråga om den kvantitet man får ut, utan varje liter, man uttar inom den tillåtna kvantiteten, beskattas lika med samma skatteprocent.

Herr Nylander: Jag vill endast inför kammaren försäkra herr Hamrin, att jag icke kommer att justera mitt anförande något vidare, men jag vill också uttala den förhoppningen, att herr Hamrin icke justerar sitt anförande så, att mitt gensvar kommer att hänga i luften.

Herr Månsson i Hagaström: Jag har intet yrkande, men vill endast göra den anmärkningen, att om jag varit med i utskottet, då man behandlade detta ärende, vilket jag icke var, så hade jag anslutit mig till reservationen. Jag skulle gjort detta, icke därför att jag i och för sig är emot en spritaccis, tvärtom har jag alltid framhållit, att tobak och sprit har under gamla tider aldrig någon haft pris för eller hållit hand över. Nej, jag skulle ha reserverat mig, därför att jag betraktar avgifter, pålagda tobak och sprit, såsom en skadegörelseavgift, såsom förskottsböter, vilka den konsumerande har att erlägga och varmed han på förhand betalar samhället för de skador han åsamkar detta genom användande av sprit och tobak.

Nu anser jag, att denna gräns redan blivit överskriden. Man kan ju tvista om var gränsen skall ligga och hur högt jag skall betala spritdryckerna och tobaken, för att samhället skall ha full ersättning för den skada och de förluster, som förorsakas detsamma genom användande av sprit och tobak. Jag tror, att den gränsen nu är både nådd och överskriden, och att man får vara mycket betänksam, innan man går vidare på denna väg.

Det är emellertid även ett annat skäl till att jag skulle reserverat mig mot utskottets beslut, och det är, att jag märkt, att man icke är så förfärligt omsorgsfull, när det gäller att samla in de smulor till statskassan, som man kunde få utan någon skattetunga. Jag tänker nu på det sätt, varpå tobaksmonopolet i vissa fall går till väga. Om man går ut här i staden och går in i en hel mängd cigarraffärer eller till och med om man följer med statens tåg eller går in på en statens järnvägars restaurang och frågar efter monopolcigarrer, så får man till svar: Det ha vi icke. Frågar man efter orsaken härtill, så svara somliga: Vi vilja icke ha monopolets varor, eller också: Vi kunna icke få så mycket därav, som vi vilja ha.

Ja, men ett kunna de. De kunna taga in utländska 3-öres-

Ang. viss bevillning å tilläggsstaten för år 1920. (Forts.)

cigarrer av utslaste slag och taga 75 öre och 1 kr. för dem. Det finnes samhällen i Sverige, där det är omöjligt att uppdriva en monopolcigarr, men där man har ett överflöd på främmande 3-, 4-öresci-garrer, och dessa kosta 60, 75, 80 öre och 1 kr.

Jag menar, att skall man ha ett tobaksmonopol för att därmed skaffa staten inkomster, så skall det vara ett monopol, som är tätt, så att icke hälften av inkomsterna rinner ut genom hål i botten och kommer fullständigt ovidkommande människor tillgodo. Nu är det dock så, att en hel mängd cigarraffärer här i staden och annorstädes förestås av unga män, som äro fullständigt arbetsföra och som kunde syssla med annat arbete än att stå och sälja cigarrer. Jag ville därför, att vi i utskottet skulle begagna oss av vår motionsrätt för att lägga en sådan tull på cigarrer, så att därmed praktiskt taget all import av cigarrer bleve omöjliggjord, naturligtvis under förutsättning att tobaksmonopolet icke i sina priser på varan utnyttjade det läge vi kommit i.

Det förslaget ville emellertid vederbörande utskott icke gå med på, och det synes mig vittna om, att man där icke alls är angelägen om att taga vara på de smulor, som så väl behövas i statskassan, utan resonerar som så, att kan det bara rinna ut till privata personer, även om man därigenom skulle förvandla arbetsdugliga människor till dagdrivare, så får det gärna ske, ty det privata initiativet skall alltid gå före det samhälleliga intresset. Det är en åsikt, som alltid varit gällande i riksdagens bevillningsutskott.

Härmed var överläggningen slutad. Efter av herr talmannen givna propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6.

Härpå föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 46, angående beräkning av bevillningarna för år 1921.

Punkterna 1—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13.

Lades till handlingarna.

Punkterna 14 och 15.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 7.

Slutligen föredrogos vart för sig bevillningsutskottets betänkande och memorial:

nr 47, i anledning av väckt motion angående beräkning av statsverkets inkomst av rusdrycksbeskattning m. m.;

nr 48, angående ersättning åt av utskottet vid behandling av vissa ärenden anlitade biträden; och

nr 49, angående beviljande av medel till särskild ersättning åt tjänstemän hos utskottet.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda betänkande och memorial hemställt.

§ 8.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konnugen, nämligen

från statsutskottet:

nr 4, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1921 fjärde huvudtitel innefattande anslagen till försvarsdepartementet;

nr 6, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1921 sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet;

nr 371, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för anläggning av en statsbana från Hultebo station å statsbanan Dagarn—Hultebo till Riddarhyttans gruvfält jämte en i ämnet väckt motion;

nr 380, angående Kungl. Maj:ts framställning om avsättning av medel för bestridande av dyrtidskostnader vid armén;

nr 383, i anledning av Kungl. Maj:ts dels i punkt 42 under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen, dels ock i särskild proposition, nr 293, gjorda framställningar angående bidrag till avlönande av svenska sjömanspräster i vissa utländska hamnstäder m. m.;

nr 385, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt befattningshavare vid tekniska skolorna i Stockholm och Eskilstuna, bergsskolorna i Filipstad och Falun samt vävskolan i Borås;

nr 386, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av bostäder för tullverkets personal vid Värtahamnen i Stockholm;

nr 387, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för dyrtidstillägg under ecklesiastikåret 1920—1921 åt dels kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt vissa extra ordinarie präster, dels ock innehavare av prästerliga emeritilöner jämte en i ämnet väckt motion;

nr 388, i anledning av väckta motioner om anslag till bekämpande av olaga brännvinstillverkning;

nr 390, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring för viss personal vid livrustkammaren; och

nr 407, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen

gjorda framställning angående avsättning för år 1921 till statsverkets fond av rusdrycksmedel;

från bevillningsutskottet:

nr 320, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om punschskatt;

nr 417, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till dels förordning om ändrad lydelse av § 3 mom. 1 i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrivning, dels ock förordning om ändrad lydelse av 15, 16 och 19 §§ i förordningen den 19 november 1914 om arvsskatt och skatt för gåva; och

nr 418, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner dels med förslag till förordning angående vissa ändringar i förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften, dels ock med förslag till förordningen om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften;

från sammansatta banko- och andra lagutskottet:

nr 426, i anledning av väckt motion om anslag till en flottledslånefond;

från jordbruksutskottet:

nr 321, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till lantmäteriväsendet m. m. jämte tre i ämnet väckta motioner;

nr 322, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löneregler för domänverkets personal ävensom en i ämnet väckt motion;

nr 323, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag i fråga om antalet av vissa befattningar vid domänverket;

nr 324, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens skogsskolor och skogshushållning i allmänhet m. m.;

nr 325, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning av anslagen för tillsyn å enskildas skogar;

nr 326, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny stat för statens skogsförsöksanstalt;

nr 327, i anledning av väckta motioner om vidtagande av åtgärder för tillgodoseende av elektrisk energi för landsbygden i det område, som omfattas av sydsvenska kraftaktiebolaget;

nr 411, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m., i vad rör jordbruksärenden;

nr 412, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med särskilda grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare vid domänverket;

nr 413, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under år 1920 för viss personal inom den civila statsförvaltningen ävensom angående förstärkning av det till avlönande av vissa extra befattningshavare inom samma förvaltning samt

till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel i vad rör jordbruksärenden;

nr 414, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till lanthushållningsskolan vid Rimforsa;

nr 415, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till anordnande av en allmän jordbruksräkning; och

nr 416, i anledning av vissa utav Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar jämte två i ämnet väckta motioner;

från första sammansatta stats- och andra lagutskottet:

nr 440, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ytterligare minskning av utbildningstiden för vissa värnpliktiga av 1919 års klass;

nr 441, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om befrielse för vissa värnpliktiga av 1917 års klass från fullgörande av en repetitionsövning; och

nr 442, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad utbildningstid för värpliktiga av 1920 års klass; samt

från bankoutskottet:

nr 432, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.;

nr 433, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg för år 1920 åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare;

nr 434, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa ändringar i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänstinnehavares rätt till pension; och

nr 435, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under år 1920 för viss personal inom den civila statsförvaltningen ävensom angående förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom samma förvaltning samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel, i vad den avser pensions- och indragningsstaterna.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 64, i anledning av vissa förslag om ändrad lydelse i vissa delar av den av 1919 års lagtima riksdag villkorligt antagna nya lagen om val till riksdagen; och

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 18 § 1, 10, 11, 45 och 53 punkterna i lagen om val till riksdagen den 26 maj 1909 m. m.;

statsutskottets:

utlåtande, nr 238, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående bidrag till landsting och städer, som icke deltaga i landsting; och

memorial, nr 239, angående beviljande för innevarande års riksdag av visst belopp till gratifikationer åt tjänstemän hos statsutskottet;

sammansatta stats-, bevillnings- och första lagutskottets memorial:

nr 4, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande sammansatta stats-, bevillnings- och första lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 416 med förslag till lag med vissa ändrade bestämmelser mot oskälig hyresstegring m. m. ävensom i anledning därav väckta motioner; och

nr 5, angående ersättning åt utskottets sekreterare m. fl.;

bankoutskottets utlåtande, nr 87, angående vissa ändringar i bankoreglementet; samt

andra särskilda utskottets memorial, nr 6, angående avlöning åt dess tjänstemän, m. m.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2,56 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Fredagen den 18 juni.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Justerades protokollelt för den 12 innevarande juni.

§ 2.

Föredrogos vart efter annat:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 64, i anledning av vissa förslag om ändrad lydelse i vissa delar av den av 1919 års lagtima riksdag villkorligt antagna nya lagen om val till riksdagen; och

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 18 § 1, 10, 11, 45 och 53 punkterna i lagen om val till riksdagen den 26 maj 1909 m. m.;

statsutskottets:

utlåtande, nr 238, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående bidrag till landsting och städer, som icke deltaga i landsting; och

memorial, nr 239, angående beviljande för innevarande års riksdag av visst belopp till gratifikationer åt tjänstemän hos statsutskottet,

sammansatta stats-, bevillnings- och första lagutskottets memorial:

nr 4, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande sammansatta stats-, bevillnings- och första lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 416 med förslag till lag med vissa ändrade bestämmelser mot oskälig hyresstegring m. m. ävensom i anledning därav väckta motioner; och

nr 5, angående ersättning åt utskottets sekreterare m. fl.;

bankoutskottets utlåtande, nr 87, angående vissa ändringar i bankoreglementet; samt andra särskilda utskottets memorial nr 6, angående avlöning åt dess tjänstemän m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 3.

Ang. vissa i justitiedepartementet förvarade handlingar.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr E. A. Nilsson i Örebro, som yttrade:

Herr E. A. Nilson i Örebro, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Under årets dechargedebatt anförde jag, med anledning av anmärkningen om att en del handlingar i civildepartementet ej kunnat tillhandahållas konstitutionsutskottet, ett exempel på, huru viktiga papper förut kunnat bliva undanlagda, nämligen återfinnandet av vissa handlingar, som förvarats i ett skåp inom justitiedepartementet, vilket under flera år stått låst och icke blivit öppnat, emedan nyckeln förkommit. Med anledning härav har statssekreteraren i detta departement tillställt mig en redogörelse för händelseförloppet, vilken lyder som följer:

»I det rum i justitiedepartementets förutvarande lokaler, som disponerades av andre ledamoten å lagbyrån, stod under de senaste åren före departementets flyttning ett vanligt skåp av trä — således ej alls något kassaskåp —, som var låst och vartill nyckeln ej kunde återfinnas i departementet. Strax i början av min tjänstgöring som expeditionschef i departementet — antagligen redan år 1913 — meddelades mig, att i detta skåp förvarades »Karlstadshandlingar». Nyckeln till skåpet antogs ursprungligen hava innehafts av någon av de justitiedepartementets ämbetsmän, som närvarit vid Karlstadskonferensen. Att det just varit förutvarande byråchefen för lagärenden i departementet, numera landshövdingen Hammarskjöld, som ursprungligen haft hand om nyckeln, har aldrig anförts som säkert. Landshövding Hammarskjöld har uppgivit, att det ju vore *möjligt*, att han ursprungligen haft nyckeln till skåpet, men att det givetvis så långt — nu nära 15 år — efteråt ej vore honom möjligt att med säkerhet uppgiva, huru därmed förhållit sig. Det torde emellertid inte ha åtminstone under de senare åren funnits en enda tjänsteman i departementet — det tror jag mig med säkerhet kunna påstå — som icke känt detta »Karlstadsskåp» och att där enligt tradition förvarades en del handlingar hörande till Karlstadskonferensen.

Vid flera tillfällen under herr Hammarskjölds statsministertid var fråga uppe om att skåpet skulle öppnas och de där förvarade handlingarna genomgås och förflyttas till annan plats, men något sådant blev dock då ej av.

Kort tid efter det herr Löfgren blivit justitieminister meddelade jag eller en av departementets tjänstemän i min närvaro — jag kan ej nu erinra mig vilketdera — herr Löfgren detta skåps historia och vad där förvarades samt att fråga varit uppe om skåpets öppnande. Även herr Löfgren tyckte, att detta vore lämpligt, och det bestämdes, att så skulle ske vid något tillfälle, då även dåvarande exellensen Hellner kunde närvara. Saken var flera gånger på tal, men av öpp-

Ang. vissa i justitiedepartementet förvarade handlingar. (Forts.)

nandet blev det intet av förr än vid senaste årsskiftet en särskild anledning därtill yppades. En stockholmsadvokat, som var ombud i ett vattenrättsmål, berörande ett svenskt-norskt vattendrag, förfrågade sig hos mig, om möjligen i justitiedepartementet kunde förvaras några förarbeten till konventionen den 26 oktober 1905 mellan Sverige och Norge angående genmensamma sjöar och vattendrag, vilka förarbeten skulle kunna vara ägnade att belysa den rätta förståelsen av en viss punkt i nämnda konvention. Jag omnämnde då, att dylika förarbeten möjligen kunde finnas bland de uti ifrågavarande skåp förvarade »Karlstadshandlingarna», och att jag därför skulle söka ombestyra, att skåpet med första öppnades. Jag anmälde detta för herr Löfgren, varefter viss tid utsattes för skåpets öppnande. Redan dessförinnan hade jag för säkerhets skull låtit en av departementets ämbetsmän tillskriva landshövding Hammarskjöld med förfrågan om nyckeln möjligen dåmera av honom återfunnits, varpå nekande svar erhölls.

På den utsatta tiden — det torde ha varit den 9 januari i år — dyrkades skåpet upp av en tillkallad smed i närvaro av herr Löfgren samt dåvarande exellenserna Edén och Hellner samt en del av departementets ämbetsmän. Skåpet befanns innehålla, såsom väntat var, en del »Karlstadshandlingar» samt dessutom en del andra, icke officiella handlingar.

Då icke långt därefter ett skrivbord, som vid tiden för Karlstadshandlingarna var justitieministerns, men under senare åren intill lokalförflyttningen tjänstgjort som expeditionschefens, skulle sändas bort till reparation, anträffades, undangömd bland några oviktiga handlingar i en låda, en nyckel, som faktiskt passar till det enkla lås, varmed skåpet är försett. Att denna nyckel är den för skåpet avsedda eller i allt fall en reservnyckel till skåpet, är ju antagligt, men har ej kunnat med säkerhet konstateras.»

I en del detaljer synes denna redogörelse något avvika från den framställning jag återgivit — så bland annat däruti, att skåpet ifråga ej varit ett kassaskåp, såsom jag uppgivit, utan ett vanligt träskåp. Till förklaring av mitt misstag i denna punkt torde lända, att jag för min del hade antagit såsom självklart, att så viktiga handlingar skulle förvaras i kassaskåp — i sak blir förhållandet blott ännu mera anmärkningsvärt, när det nu visar sig ha varit ett träskåp. För övrigt har jag icke ansett erforderligt att underställa min sagesman den av statssekreteraren lämnade redogörelsen, som jag saknar anledning att ej godtaga. Det torde vara nog att anmärka, att om densamma också beriktigar en eller annan detalj av min framställning, sakförhållandet i det väsentliga dock befinnes ha varit sådant, som sagt — eller att en del synnerligen viktiga handlingar verkligen under dessa år legat undangömda i detta famösa skåp utan nyckel. Om »traditionen» inom justitiedepartementet, såsom statssekreteraren meddelar, gått ut på att dessa handlingar rört Karlstadskonferensen, så blir det hela icke därmed mindre egendomligt, och jag kan tillägga, att det för samtliga de vid skåpets öppnande närvarande var milt sagt en överraskning att finna, vilka dessa Karlstadshandlingar i själva verket voro, som nu påträffades på en sådan plats.

§ 4.

Herr talmannen meddelade, att hans excellens herr statsministern tillkännagivit, att han vid morgondagens sammanträde ämnade besvara herr Hages till honom framställda spörsmål angående åtgärder för motarbetande av den ständigt fortgående prisfördyringen.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2,22 e. m. för att åter sammanträda kl. 8 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.

Fredagen den 18 juni.

Kl. 8 e. m.

Fortsattes det på middagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr statsrådet *Undén* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 439, med förslag till lag om ikraftträdande av lagen den 11 juni 1920 om ändring i vissa delar av lagen om val till riksdagen.

Denna proposition blev på begäran genast remitterad till konstitutionsutskottet.

På hemställan av herr talmannen beslöt kammaren nu att avbryta förhandlingarna för att åter upptaga dem kl. 8.20 e. m.; och åtskildes kammarens ledamöter kl. 8.8 e. m.

§ 2.

Sedan herr talmannen och kammarens ledamöter på utsatt tid åter samlats i kammarens plenisal, anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 461, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 31 regeringsformen;

nr 462, i anledning av vissa förslag om ändrad lydelse i vissa delar av den av 1919 års lagtima riksdag villkorligt antagna nya lagen om val till riksdagen; och

nr 463, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 18 § 1, 10, 11, 45 och 53 punkterna i lagen om val till riksdagen den 26 maj 1909 m. m.;

från statsutskottet:

nr 1 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1921 första huvudtitel, innefattande anslagen till kungl. hov- och slottsstaterna;

nr 1 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1920 första huvudtitel, innefattande anslagen till kungl. hov- och slottsstaterna;

nr 402, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag till riksdags- och revisionskostnader;

nr 403, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag till räntor å statsskulden;

nr 404, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag för avbetalning å statsskulden; och

nr 427, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för medling i arbetstvister m. m.;

från sammansatta stats-, bevillnings- och första lagutskottet:

nr 467, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa ändrade bestämmelser mot oskälig hyresstegring m. m. ävensom i anledning därav väckta motioner;

nr 468, i anledning av Kungl. Ma:jts proposition till riksdagen angående vissa anslag och lån till främjande av bostadsproduktionen m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 469, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning om hyresvärdestegringsskatt jämte i ämnet väckta motioner;

från andra särskilda utskottet:

nr 444, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kommunalskattelag m. m. jämte inom riksdagen i ämnet väckta motioner;

nr 445, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående vissa ändringar i förordningen den 23 oktober 1908 angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter;

nr 446, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om avdrag vid 1921 års taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt;

nr 447, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om avdrag vid 1921 års taxering till kommunal inkomstskatt; och

nr 448, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag

till lag om ändrad lydelse av 4 och 7 §§ i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring;

från statsutskottet:

nr 381, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg för år 1920 åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter jämte i ämnet väckta motioner;

nr 387, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upphävande av den vissa statstjänstemän tillkommande rätt till anmärkningsarvode;

nr 397, i anledning av väckta motioner om anslag till utförande av byggnadsarbeten vid kronprinsessan Viktorias kustsanatorium i Barkåkra;

nr 398, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med särskilda grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk jämte i ämnet väckta motioner;

nr 399, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av en ny statens vårdanstalt för alkoholister;

nr 400, i anledning av väckta motioner rörande den s. k. Storängsbanken å bandelen Graversfors—Åby;

nr 401, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående låneunderstöd åt Ostkustbanans aktiebolag jämte i ämnet väckta motioner;

nr 405, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av varukredit åt vissa nödlidande länder;

nr 406, i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition nr 437 gjorda framställningar om anvisande av anslag för täckande av driftförlust vid postverket under år 1920 samt om återbetalning av vissa tillfälliga lånemedel;

nr 408, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för oförutsedda utgifter;

nr 409, i anledning av väckt motion om höjande av statsrådslönerna;

nr 410, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för bekämpande av arbetslösheten;

nr 424, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till nordiska museet för beredande av tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg åt viss personal;

nr 425, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring åt viss lärarpersonal vid kommunala mellanskolor; och

nr 443, i anledning av Kungl. Maj:ts under femte huvudtiteln av statsverkspropositionen och under sjätte huvudtiteln av propositionen om tilläggsstat för år 1920 gjorda framställningar om anslag för gäldande av kostnader för tillämpningen av lagen om arbetstidens begränsning m. m.;

från bevillningsutskottet:

nr 429, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till

förordning om ändrad lydelse av § 1 mom. 2 i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrivning;

nr 430, angående uppförande av viss bevillning å tilläggsstaten för år 1920; och

nr 431, angående beräkning av bevillningarna för år 1921;

från jordbruksutskottet:

nr 9 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet;

nr 9 B, angående reglering av utgifterna under tilläggsstatens för år 1920 nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet; och

nr 459, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg för år 1920 åt vissa lärare vid lantmannaskolor och lanthushållsskolor samt lantbruksskolor; samt

från riksdagens kansli:

nr 366, angående vidtagande av åtgärder för åstadkommande av en djuphamn å Sveriges sydkust;

nr 367, angående beredande av anslag utav statsmedel till svensk biblioteksverksamhet i utlandet;

nr 368, i fråga om motarbetande av oregelbunden arbetstillgång;

nr 449, angående vidtagande av åtgärder till främjande av skandinaviskt samarbete i lagstiftningsfrågor m. m.;

nr 450, angående ersättning i vissa fall till pastorat för kostnaderna för nybyggnadsskyldighet å prästerligt löneboställe;

nr 451, angående utredning om förändringar i ämbetsverkens organisation och arbetssätt för åstadkommande av en effektiv begränsning av statens administrationskostnader; och

nr 452, angående utgivande av billiga folkupplagor av vissa författares skrifter.

§ 3.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ikraftträdande av lagen den 11 juni 1920 om ändring i vissa delar av lagen om val till riksdagen;

statsutskottets memorial:

nr 240 A, angående statsregleringen för år 1921; och

nr 240 B, angående regleringen av tilläggsstaten till riksstaten för år 1920; samt

bankoutskottets utlåtande, nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning under punkten 7 i elfte huvudtiteln, angående bättre pensionsförhållanden åt änkor och barn efter delägare i prästerskapets änke- och pupillkassa.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 8,27 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 19 juni.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 14 innevarande juni förda protokollen.

§ 2.

Svar å interpellation.

Ordet lämnades nu på begäran till

Hans excellens herr statsministern Branting, som anförde: Herr talman! Ledamoten av denna kammare, herr Hage, har till mig med kammarens tillstånd riktat följande fråga:

Tänker regeringen taga initiativ till att åtgärder eller lagstiftning av liknande slag, som beslutits i vissa utländska stater och varom förslag framlagts i Norge och Danmark, fortast möjligt åstadkommas i vårt land för motarbetande av den ständigt fortgående prisfördyringen eller är det regeringens mening att på annat sätt inskrida för att söka i möjligaste mån förhindra denna prisstegring?

Interpellanten har i sin motivering utförligt belyst prisfördyringen inom olika områden av vårt näringsliv och anfört, hurusom i England, Norge och Danmark vissa lagstiftningsåtgärder genomförts eller föreslagits till prisfördyringens motverkande.

Jag erinrar först om att åtskilliga av interpellanten berörda spörsmål redan i en eller annan form varit föremål för behandling inför årets riksdag. Jag erinrar om hyresstegringslagens förlängning, låt vara med vissa modifikationer, samt uttalanden i interpellationssvaret i pappersprisfrågan. Särskilt har den med trustbildningarna sammanhängande fördyringen uppmärksammats i en motion, som föranlett riksdagsskrivelse med begäran om utredning. Hela det stora problemet om finanspolitiska åtgärder i syfte att påverka den allmänna prisnivån har likaledes av riksdagen upptagits i framställning till Kungl. Maj:t med anhållan om frågans utredning.

Kungl. Maj:t har omedelbart tillmötesgått denna sista anhållan genom tillsättande av en finanskommitté, vars preliminära rapport väntas bliva avgiven under den allra närmaste tiden. I trustfrågan

är det regeringens avsikt att igångsätta utredning med utgångspunkt från riksdagens skrivelse i ämnet.

Svar å interpellation, (Forts.)

Den av interpellanten åberopade utländska lagstiftningen har ingalunda undgått regeringens uppmärksamhet. Inom justitiedepartementet har material i ärendet sammanförts och vissa förarbeten utförts för att uppslag och erfarenheter från utlandet skola kunna tillgodogöras. Chefen för justitiedepartementet har erhållit bemyndigande att tillkalla sakkunniga beträffande framtida ockerlagstiftning. Det torde visa sig ändamålsenligt att arbetet på detta område utföres under nära känning med den avsedda trustutredningen.

Vilka åtgärder, som kunna komma under övervägande i anledning av finanskommitténs väntade rapport kan jag naturligen icke nu uttala mig om.

Jag är givetvis fullt enig med interpellanten i fråga om angelägenheten att söka tillbakahålla prisfördyringen på olika områden. Särskilt finner jag det förtjäna övervägande, huru kontroll skall kunna åvägabringas till förebyggande av icke rimliga mellanhandsvinster, vilka utan tvivel åtminstone på en hel mängd områden ha en väsentlig andel i den prisfördyring, över vilken allmänheten med all rätt klagar.

Såsom framgår av vad jag nu i största korthet anfört är utredningsarbete redan igångsatt beträffande vissa delar av det omfattande problem interpellanten berört och i andra delar komma utredningsarbeten skyndsamt att igångsättas. Därvid kommer givetvis att ägnas allt beaktande åt de lagstiftningsåtgärder eller förslag till sådana i utlandet, som interpellanten i sin fråga åsyftat.

Vidare yttrade:

Herr Hage: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att till herr statsministern få framföra ett tack för det svar, som här har lämnats. Trots att detta svar giver löfte om att man tänker sig att nu vidtaga vissa åtgärder på det område, som gjorts till föremål för denna interpellation kan jag likväl ej underlåta att säga att det synes mig, att man dröjt väl länge på detta område. Man kan icke annat än konstatera det förhållandet, att när det gäller dessa frågor har nog en hel del andra länder hunnit långt före oss. Ty i dessa länder föreligga utarbetade förslag, och i vissa fall har t. o. m. åstadkommits lagstiftning för att förhindra den prisfördyring, som varit föremål för min interpellation. Man kan visserligen invända, att sådana lagar ha vi också haft under kristiden, men jag vågar påstå, att de kristidslagar, som existerat här, icke haft någon större effektivitet.

Dessutom har man i utlandet framlagt utarbetade förslag, och det skulle naturligtvis ha varit synnerligen fördelaktigt, om liknande förslag även framkommit i vårt land. Här har jag till exempel i min hand »Forslag til midlertidig Lov om Foranstaltninger mod urimelig Handelsfortjeneste» i Norge utarbetat på grundval av den principen, att man skall försöka åstadkomma en produktionsprisstatistik, varigenom man skall få möjlighet att konstatera varans rimli-

Svar å interpellation. (Forts.)

ga tillverkningspris samt distributionspriset på vägen från den ursprungliga producenten ända fram till den slutliga konsumenten. För min del tillät jag mig att här i riksdagen i år väcka en motion om att man skulle i vårt land åstadkomma en sådan produktionspris-statistik. En sådan statistik skulle få oerhört stor betydelse, därom är jag alldeles övertygad och jag vill i detta sammanhang säga, att det arbete, vari jag deltagit i en kommitté, som behandlar den officiella statistiken, har för mig ännu klarare bevisat, vad jag hade på känn förut, nämligen att det finnes här i landet en oerhörd massa statistik som tryckes, vilken är mer eller mindre värdelös eller åtminstone har mer eller mindre betydelse, under det att vi däremot sakna statistik på stora betydelsefulla områden, när det gäller särskilt produktionen, distributionen och konsumtionen. Jag menar alltså, att vad vi i första hand måste komma fram till här i landet är att försöka åstadkomma något slags samlad bild av hela detta ekonomiska område. Det är nog så, att därvidlag har man oerhört ringa kännedom om verkliga förhållandet. Detta gör att personer, som visserligen ha på känn, att dessa förhållanden utvecklat sig på ett sådant sätt, att de blivit ekonomiskt tyngande för konsumenterna, i alla fall icke kunna *bevisa*, att det är så och detta just på grund därav, att man saknar statistik, saknar siffror att lägga till grund för alla de påståenden, som säkerligen skulle kunna göras i detta avseende, om man hade en sådan statistik och sådana utredningar.

Jag vågar alltså säga, att åt hela detta område om prisbildningen m. m. har ägnats ett oerhört ringa intresse i detta land av de sittande regeringarna liksom av riksdagen, och jag tror för min del att det är nödvändigt, att man under den kommande tiden ägnar mera uppmärksamhet åt hela denna ekonomiska fråga. Man har ju på känn detta: *vad betyder det, att de fattigare klasserna kunnat erövra den politiska makten, om de icke kunna göra något, när det gäller ekonomiska frågor?* Då måste man säga, att detta erövrande av den politiska makten icke varit till någon nytta; det åstadkommes därmed intet resultat, om man icke kan tränga in på den ekonomiska frågan och där åstadkomma en lagstiftning och åtgärder, varigenom man kan höja och förbättra de arbetande klassernas ställning. Jag tror alltså, att det är nödvändigt att under den kommande tiden få mera klarhet och mera material och att få alla dessa frågor mera genomdebatterade och mera undersökta, än vad hittills varit fallet.

I detta sammanhang vill jag erinra om att till exempel även i vårt andra grannland Danmark föreligger ett förslag till lag om prisreglering. Detta lagförslag är byggt på att man skall försöka åstadkomma, att avancen bringas ned till de proportioner, som rådde före kriget. Jag tror, att felet med att vi nu ha så höga priser och att dessa priser för konsumenterna ökas ständigt och jämt, ligger i det förhållandet, att mellanhänderna vant sig vid att taga kristidsavance.

Nu har man, som sagt, i Danmark framlagt ett förslag, som går ut på, att man skall undersöka dessa förhållanden, att, man skall söka utröna beträffande varje särskild vara, vilken den verkliga mellanhandsförtjänsten rimligen bör vara, och sträva till att bringa ned

Svar å interpellation (Forts.)

den till den nivå, som denna avance hade före kriget. För min del tror jag, att man mycket bestämt kan konstatera med en mångfald exempel, hurusom här i vårt land denna avance är alldeles orimligt stor. Det var en medlem av denna kammare som stack mig i handen några uppgifter angående prisfördyring på ett särskilt område. Han visade mig två avräkningar, som jag har här i min hand. Det var fråga om leverans av vissa tyger från en grosshandelsaffär till en detaljhandel. Man kan genom den ena av dessa notor konstatera, hurusom i ett fall inköpspriset per enhet var 6:55 kronor och försäljningspriset 13:60 kronor — alltså över 100 procents avance. Enligt den andra notan, som också gäller tyger, utgjorde avancen skillnaden mellan kronor 1:80 och 3:50, alltså även där ungefär 100 procent. Samma person, som känner en man som är synnerligen väl insatt i skobranschen, hade från denne man fått den uppgiften, att när det gäller skobranschen behövs det på grund av den stora avance, som lägges på varan en mycket liten genomsnittsförsäljning per dag för att en affär skall bära sig. Man lär nämligen endast behöva sälja omkring fyra par skodon genomsnittligt om dagen, för att affären skulle fullständigt bära sig. Man förstår, vilket oerhört nationalekonomiskt slöseri det är att för försäljning av fyra par skor om dagen uppehålla en hel butik med ägare, biträden och lokaler m. m. Man förstår, att hela denna verksamhet måste nationalekonomiskt trycka ned hela konsumentklassen, när den är lagd på sådant sätt, som den är.

I detta sammanhang skall jag tala om en liten historia, som berättades av en medlem av riksdagen, som också är fackman, när det gäller skoaffärer. Han var ute och reste någon gång före kriget och skulle köpa sig ett par skor — själv var han resande i skobranschen. Han gick in i en affär och frågade efter ett märke, som han själv brukade föra, och då fick han konstaterat, att han skulle få betala 24 kronor för ett par skor, som han själv sålde för 12 kronor med inräknande av sin egen förtjänst. Man förstår alltså, att på detta område bedrives ett oerhört ocker.

Samma är också i stor utsträckning förhållandet, när det gäller jordbruksprodukter. Genom samtal med lantmän i kammaren har jag fått utrönt, att i många fall åstadkomma mellanhänderna ett utsugande å bägge håll, både av konsumenterna och av producenterna. Detta har man tänkt på i andra länder, och där har man försökt slå in på den vägen att söka närma konsumenterna och producenterna, och det är ju meningen, att vi skulle försöka komma fram till något sådant här i landet också. Härvid har man i vissa utländska stater tillgripit vissa kommunala åtgärder, inrättat hallar, försäljningslokaler, där man har officiella prisnoteringar, och dessa prisnoteringar äro sådana, att lantmannen vet, att han icke kan få högre betalning, än vad dessa prisnoterigar giva vid handen. Detta gör, att han för sin del är mycket villig att lämna in sina produkter där, och i stället för att det uppstår en hel mängd försäljningsställen, där små lanthandlare eller mellanhänder stå var och en med sitt lilla lager och försälja en mindre kvantitet, vilket resulterar i höjande av varans pris, blir det,

Svar å interpellation. (Forts.)

antar jag i många fall i stället en koncentrering av hela försäljningen, så att i dessa hallar försäljas en större kvantitet varor per försäljningsställe, och följden av detta förhållande måste bli, att påläggspriset på dessa varor blir mindre.

Jag tror för min del alltså, att vi måste se till, att vi både i fråga om industriprodukter och ifråga om jordbruksprodukter försöka åstadkomma en lagstiftning eller ett inskridande på annat sätt, så att man får mera tillfredsställande förhållanden på detta område.

Jag vill i detta sammanhang erinra om herr statsministerns omnämnande av riksdagens skrivelse angående åstadkommande av någon lagstiftning mot trusterna. Detta inskridande omfattar emellertid icke hela det område som här berörts, ty det finns prisfördyringar som falla utanför den fördyring som åstadkommes genom trusterna. Jag är alltså övertygad om, att skall man i någon mån kunna åstadkomma en prissänkning på våra produkter, då måste man gå alla dessa vägar: man måste försöka åstadkomma något genom den finanskommitté som är tillsatt, men man måste även vidtaga åtgärder med avseende på trusterna och likaså försöka åvägabringa åtgärder som i övrigt gå ut på att minska förtjänsten för mellanhänder och för andra.

Trots att jag naturligtvis icke har någon överdriven förhoppning om att man inom det privatkapitalistiska samhället skall kunna åstadkomma alltför mycket i den här frågan, hoppas jag likväl med anledning av det svar, som här avgivits, att åtgärder fortast möjligt skola vidtagas på detta område. Det förhåller sig nämligen så — det vågar jag bestämt påstå — att folket ute i landet verkligen *fordrar*, att det göres något. Sedan jag väckt denna interpellation, har jag från olika håll och från personer inom olika samhällsklasser fått mottaga ett mycket stort antal skrivelser, där man uttalat sin sympati för att denna fråga förts fram i riksdagen. Jag är övertygad om, att mycket stora befolkningslager förvänta, att regeringen fortast möjligt verkligen söker åstadkomma något evad det avser denna stora och betydelsefulla prisfråga.

§ 3.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ikraftträdande av lagen den 11 juni 1920 om ändring i vissa delar av lagen om val till riksdagen; och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

§ 4.

Vidare föredrogs statsutskottets memorial, nr 240 A, angående statsregleringen för år 1921.

Punkterna 1—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 13 och 14.

Lades till handlingarna.

Punkterna 15 och 16.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 5.

Härefter föredrogs statsutskottets memorial, nr 240 B, angående regleringen av tilläggsstaten till riksstaten för år 1920.

Punkterna 1—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 8 och 9.

Lades till handlingarna.

Punkten 10.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Bankoutskottets nu föredragna utlåtande, nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning under punkten 7 i elfte huvudtiteln, angående bättre pensionsförhållanden åt änkor och barn efter delägare i prästerskapets änke- och pupillkassa lades till handlingarna.

§ 7.

Anmäldes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 466, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ikraftträdande av lagen den 11 juni 1920 om ändring i vissa delar av lagen om val till riksdagen; och godkändes förslaget under förutsättning att första kammaren komme att bifalla utskottets hemställan i dess utlåtande nr 66.

§ 8.

Vidare anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till §§ i riksdagsbeslutet:

nr 118, angående förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen;

nr 119, angående förslag till ändrad lydelse av § 14 riksdagsordningen ävensom till övergångsbestämmelse;

nr 120, angående ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen;

nr 121, angående förslag till kommunalskattelag m. m.;

nr 122, angående förslag till förordning angående vissa ändringar i förordningen den 23 oktober 1908 angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter;

nr 123, angående förslag till förordning med särskilda bestäm-

melser om avdrag vid 1921 års taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt;

nr 124, angående förslag till förordning med särskilda bestämmelser om avdrag vid 1921 års taxering till bevillning av inkomst;

nr 125, angående förslag till lag om ändrad lydelse av 4 och 7 §§ i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring;

nr 126, angående åvägabringande av utredning och förslag beträffande ändring i sättet för kommuns medverkan vid avgörande av ärenden som röra handeln med rusdrycker;

nr 127, angående ifrågasatt ändrad lydelse av 15 och 26 §§ i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker;

nr 128, angående åtgärder för åstadkommande av samarbete emellan Sverige och Finland i fråga om rättegångsordningen m. m.;

nr 129, angående lag innefattande särskilda bestämmelser med avseende å upphävande av lagstiftningen om inskränkning för viss tid i rätten att överlåta fast egendom;

nr 130, angående lag om ändrad lydelse av 2, 4 och 6 §§ i lagen den 26 maj 1909 om tjänstgöringen i Kungl. Maj:ts lagråd m. m.;

nr 131, angående förslag till förordning angående upphörande av taxering enligt förordningen den 30 juni 1916 om krigskonjunkturskatt m. m.;

nr 132, angående ändrad lydelse i vissa delar av förordningen den 30 juni 1916 om automobiltrafik m. m.;

nr 133, angående upphävande eller suspension av lagen om arbetstidens begränsning eller ändring i samma lag;

nr 134, angående förslag till lag om förlängning av vissa arrendeavtal;

nr 135, angående förslag till lag om upphävande av gällande legostadga för husbönder och tjänstehjon m. m.;

nr 136, angående lag om ändrad lydelse av 5 och 7 §§ i lagen den 17 oktober 1900 om straffregister;

nr 137, angående lag om återställande i vissa fall av rätt till patent m. m.;

nr 138, angående förslag till lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 m. m.;

nr 139, angående utredning i fråga om ordningen för återbesättande av rådmans- och magistratssekreteraresysslorna i Stockholm;

nr 140, angående förslag till lag om ändrad lydelse i vissa delar av den av 1919 års lagtima riksdag villkorligt antagna nya lagen om val till riksdagen; och

nr 141, angående förslag till lag om ändrad lydelse av 18 § 1, 10, 11, 45 och 53 punkterna i lagen om val till riksdagen den 26 maj 1909 m. m.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes bankoutskottets memorial, nr 91, med förslag till nytt reglemente för riksgäldskontoret.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2,43 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Måndagen den 21 juni.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 15 innevarande juni förda protokollen.

§ 2.

Föredrogs bankoutskottets memorial, nr 91, med förslag till nytt reglemente för riksgäldskontoret; och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

§ 3.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 7, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1921 sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet;

nr 419, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1920 fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till lantförsvarsdepartementet;

nr 420, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1920 femte huvudtitel, innefattande anslagen till sjöförsvarsdepartementet;

nr 423, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1920 sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till civildepartementet;

nr 453, i anledning av väckt motion om anslag till förstärkande av löneförmånerna åt läkare i svårbesatta läkardistrikt inom Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län;

nr 454, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om avsättning för år 1921 till tillfällig löneförbättring;

nr 455, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående bidrag till landsting och städer, som icke deltaga i landsting;

nr 2 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1921 andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet;

nr 2 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1920 andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet;

nr 3 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1921 tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet;

nr 3 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1920 tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet;

nr 5, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1921 femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet;

nr 10, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1921 tionde huvudtitel, innefattande anslagen till handelsdepartementet;

nr 391 A, angående regleringen av utgifterna för kapitalökning för år 1921 i avseende å post- och telegrafverken samt statens järnvägar och vattenfallsverk;

nr 391 B, angående regleringen av utgifterna för kapitalökning å tilläggsstat till riksstaten för år 1920 i avseende å post- och telegrafverken samt statens järnvägar och vattenfallsverk;

nr 428, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1920 sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet och — för tiden från och med den 1 juli 1920 — handelsdepartementet;

nr 456, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under år 1920 för viss personal inom den civila statsförvaltningen ävensom angående förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom samma förvaltning samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel jämte i ämnet väckta motioner;

nr 457, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående partiell löneförbättring för häradshövdingarna m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 458 A, angående statsregleringen för år 1921;

nr 458 B, angående regleringen av tilläggsstaten till riksstaten för år 1920;

nr 460, med överlämnande av riksstat för år 1921 och tilläggsstat till riksstaten för år 1920;

nr 464, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående statsbidrag till epidemisjukvården jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 465, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående tillfällig löneförbättring under år 1921 för viss personal vid armén och marinen jämte i ämnet väckta motioner; samt

från bankoutskottet:

nr 11 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1921 elfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

nr 11 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1920 tionde huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

nr 436, med reglemente för riksbankens styrelse och förvaltning; och

nr 437, med reglemente för riksgäldskontoret.

Vidare anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser

dels till fullmäktige i riksbanken, nr 438, med överlämnande av bankoreglementet;

dels ock till fullmäktige i riksgäldskontoret, nr 439, med reglemente för riksgäldskontoret.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2,18 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Tisdagen den 22 juni.

Kl. 1,30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 16 innevarande juni.

§ 2.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 8 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1921 åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet; och

nr 8 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1920 åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

§ 3.

Vidare anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till §§ i riksdagsbeslutet:

nr 100, rörande förslag till förordning angående ändrad lydelse av §§ 4 och 12 i förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring m. m.;

nr 101, angående förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juli 1892 angående sparbanker;

nr 102, angående förslag till lag med vissa bestämmelser i syfte att trygga rätt till elektrisk kraft m. m.;

nr 103, angående förslag till lag om ändring i vissa delar av konkurslagen m. m.;

nr 104, angående ändrad lydelse av § 10 i instruktionen för riksdagens revisorer av stats-, banko- och riksgäldsverken;

nr 105, angående ersättning för resekostnad och dagtraktamente till kyrkomötets självskrivna ledamöter;

nr 106, angående val av fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret samt av suppleanter för riksdagens samtliga fullmäktige i dessa verk;

nr 107, angående lag om tillfälliga åtgärder till förekommande av skövling av skog å fastighet i enskild ägo;

nr 108, angående kreditivsummorna;

nr 109, angående förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen om val till riksdagen m. m.;

nr 110, angående förslag till ändrad lydelse av § 20 regeringsformen;

nr 111, angående ändrad lydelse av §§ 87 och 88 regeringsformen;

nr 112, angående åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet;

nr 113, angående lag om ändrad lydelse av 3 § i lagen den 8 juni 1915 om övergångsbestämmelser i anledning av lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring;

nr 114, angående anslag för bestridande av på staten belöpande kostnad för pensionstillägg och understöd enligt lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring m. m.;

nr 115, angående grunder för bestämmelser i fråga om användande av sax för fångande av djur;

nr 116, angående tillfällig höjning av postavgifterna;

nr 117, angående folkomröstningsinstitutet;

nr 142, angående utredning rörande program för närmaste framtiden för svensk finanspolitik;

nr 143, angående förordning angående allmänningsskogar i Västerbottens och Norrbottens län;

nr 144, angående anslag till täckande av de i av riksdagen antagna förordning om uppskattning av mark i och för framdeles skeende taxering till jordvärde- eller jordräntestegringsskatt avsedda kostnader;

nr 145, i fråga om förordning angående särskilda bestämmelser rörande mantalsskrivningen för år 1921 med anledning av folkräkningen den 31 december 1920 m. m.;

nr 146, angående förbud mot tillverkning och import av starkare maltdrycker;

nr 147, angående förordning om ändrad lydelse av § 3 mom. 1 i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrivning m. m.;

nr 148, rörande anslag till en flottledslånefond;

nr 149, angående förslag till förordning om ändrad lydelse av § 1 mom. 2 i förordningen den 6 augusti 1894, angående mantalsskrivning;

nr 150, angående uppförande av viss bevillning å tilläggsstaten för år 1920;

nr 151, angående beräkning av bevillningarna för år 1921;

nr 152, angående förslag till lag med vissa ändrade bestämmelser mot oskälig hyresstegring m. m.;

nr 153, angående vissa anslag och lån till främjande av bostadsproduktionen m. m.;

nr 154, angående förslag till förordning om byggnadsskatt;

nr 155, angående statsregleringen;

nr 156, angående dispositionen av besparingarna å huvudtitlarna;

nr 157, angående utbetalning av de riksdags- och revisionskostnader, som utgå enligt riksstaten och riksgäldskontorets reglemente;

nr 158, angående bestridande av på riksdagens beslut grundade riksdagskostnader samt sådana av riksdag föranledda utgifter, som av Kungl. Maj:t förskottsvis anvisats till utbetalning å statskontoret;

nr 159, angående sättet för betalning å statsskulden m. m., avbetalning av statsskulden och återbetalning av tillfälliga lånemedel;

nr 160, angående av riksdagen beslutade i tilläggsstaten för år 1920 och riksstaten för år 1921 uppförda samt till utbetalning å riksgäldskontoret anvisade anslag;

nr 161, angående sättet för gäldandet av å riksgäldskontoret anvisade utgifter;

nr 162, angående förslag till ändrad lydelse av §§ 61 och 109 regeringsformen samt § 72 riksdagsordningen;

nr 163, angående förslag till ändrad lydelse av §§ 4, 28, 33 och 108 regeringsformen samt § 70 riksdagsordningen;

nr 164, angående lag om ytterligare minskning av utbildningstiden för vissa värnpliktiga av 1919 års klass;

nr 165 angående lag om befrielse för vissa värnpliktiga av 1917 års klass från fullgörande av repetitionsövning;

nr 166, angående förslag till lag om ändrad utbildningstid för värnpliktiga av 1920 års klass;

nr 167, angående lag om ikraftträdande av lagen den 11 juni 1920 om ändring i vissa delar av lagen om val till riksdagen;

nr 168, med överlämnande av bankoreglementet m. m.;

nr 169, angående förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin;

nr 170, angående förslag till förordning om punschskatt;

nr 171, angående förslag till lag om ändrad lydelse av § 29 mom. 4 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 m. m.;

nr 172, angående förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen;

nr 173, angående ifrågasatt ändring av § 26 regeringsformen;

nr 174, angående förslag till lag med vissa föreskrifter i fråga om val av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige samt av landstingsmän;

nr 175, rörande förordning angående vissa ändringar i förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften;

nr 176, angående överlämnande av reglementet för riksgäldskontoret;

nr 177, i avseende å statsregleringen och rörande med statsverket gemenskap ägande ämnen; och

nr 178, angående åtskilliga på grund av § 89 regeringsformen väckta frågor.

§ 4.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr Lindvall, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta att uppdraga åt de ledamöter av kammaren, som representera Stockholms stad, att jämte de övriga kammarledamöter, som kunna vara i huvudstaden närvarande, verkställa justering av de kammarens protokoll, som nu vid riksdagens slut befinnas vara ojusterade.

Denna hemställan bifölls.

§ 5.

Kammarens ledamöter, vilka av Kungl. Maj:t blivit kallade att denna dag efter bevistad gudstjänst infinna sig å rikssalen, där riksdagen komme att avslutas, avgingo nu till slottskapellet för åhörande av riksdagspredikan. Efter gudstjänstens slut begåvo sig kammarens ledamöter till rikssalen, där jämväl första kammarens ledamöter infunno sig.

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet Undén uppläste där Kungl. Maj:ts förordnande för hans excellens herr statsministern Branting att å Kungl. Maj:ts vägnar avsluta riksdagen.

Sedan härefter kamrarnas undersåtliga vördnad och välönskningar blivit av herrar talmän framförda samt herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet uppläst riksdagens beslut förklarade hans excellens herr statsministern riksdagen vara avslutad.

§ 6.

Efter det herr talmannen och kammarens ledamöter återkommit till kammarens samlingsrum, tog herr *talmannen* avsked av kammarens ledamöter med följande ord:

Mina herrar! Såväl göken som näktergalen hava nästan hunnit avsluta sin egenartade sång för året, innan riksdagens ledamöter ha kunnat hemförlovas. Denna rekordriksdag i fråga om längd har ju också på sistone framkallat synbara symtom av hemlängtan hos riksdagens ledamöter, och det torde icke kunna förvåna någon, att så skett, då man tar i betraktande, att hela sex veckor förflutit sedan den tid, då riksdagen enligt grundlagens bud skulle hava åtskilts. Denna hemlängtan har dock icke, såvitt man kunnat spörja, medfört någon särskild trötthet i debatterna, ty ända in i det sista har ett tillräckligt stort antal ledamöter visat sig äga både kraft, energi och vilja att vaksamt och påpassligt i debatterna belysa föreliggande ärenden.

Emellertid ledes ju tanken vid varje sådant överskjutande av riksdagstiden till den frågan, vad som kan förorsaka dessa riksdags-

förlängningar. Jag ber för min del att om det få säga, att såvitt jag kunnat finna, är det *icke* de långa, många gånger alltför långa debatterna, som försiggå i kammaren, ty i regel slutföres ju föredragningslistan vid varje arbetsplenum. Dessa många och långa anföranden medföra ju endast tröttande nattplena, och vi äro kanske så gott som det enda parlament i världen, som använder ett sådant arbetssätt. Nej, det är något annat, som i år bidragit till att förskjuta denna riksdagsavslutning, som i dag äger rum. Om vi gå tillbaka till första delen av denna riksdag och betrakta de föredragningslistor, som då förelågo, skola vi finna, att de en lång tid upptogo endast ett fåtal ärenden. Arbetsplena voro mycket lång tid tämligen korta, och vi förstodo ju alla, att detta skulle medföra, att ärendena måste hopa sig, då vi kommo längre fram i riksdagsarbetet. Jag måste därför för min del säga, att, så vitt jag kunnat finna, har det i år varit alltför sakta takt i maskineriet under riksdagens första del. Och jag tror, att om riksdagen följande år skall bliva i tillfälle att avslutas på kortare tid än i år, så behöva vederbörande utskott med större energi och större kraft gripa sig verket an redan i riksdagens början. Sker detta, så tror jag, att kamrarna också, med en viss begränsning i sina överläggningar, skola bliva i tillfälle att avsluta sina förhandlingar tidigare, till vilket jag förmodar att riksdagens alla ledamöter sätta ett hopp och en önskan. Ty det är ju mycket, som lockar hem. Det är hemmet och härden, det är de särskilda sysselsättningarna, som kalla alla, och det är framför allt självfallet den härliga tid, i vilken vi gå in här uppe i Sverige, innan riksdagen avslutas, som gör, att det måste komma en längtan efter annat än innesittande arbete.

Emellertid är ju avslutningens dag i dag inne. Jag skall inte tillåta mig att gå in i något angivande av de resultat, som 1920 års riksdag uppnått. Jag vill bara nämna ett ord på en enda punkt, och då vill jag säga, att jag, på grund av vad jag kunnat märka, är övertygad, att ett av de beslut riksdagen fattat har spritt glädje och tillfredställelse i vida kretsar, och det är beslutet om begränsning av övningstiden för våra värnpliktiga. Jag tror, att det är flera, som med glädje och tillfredsställelse hälsa detta beslut och dess innebörd, än det beslut, som fattats angående omläggning av vår kommunalskattelagstiftning.

När nu avslutningen står för dörren, finner jag mig böra till kammarens ledamöter framföra ett hjärtligt tack för det utomordentligt goda samarbete, som har ägt rum under den nu tilländalupna riksdagen. Det är ju alldeles självfallet, synes det mig, att det någon gång gnisslar. Jag tror inte, att det står i mänsklig makt att förebygga detta. Men i stort sett tror jag vi kunna skiljas åt, medvetna om att det har rått ett gott samarbete mellan oss alla. Och det är därför jag nu till sist personligen ber att till alla kammarens ledamöter få framföra mitt varma och hjärtliga tack för allt överseende, som kommit mig till del, och för det goda samarbete, som rått. Jag önskar eder alla en god och angenäm sommar. Och jag hoppas, att den valrörelse, som förestår, inte skall taga allt för mycket på edra krafter, utan att ni må komma igen med vilad kropp, med stärkt själ,

friska och färdiga att gripa eder an med de stora arbeten, som otvivelaktigt även komma att föreligga vid nästkommande års riksdag.

Härpå svarade herr Lindvald: Herr talman! I avskedets stund har jag att till Eder, herr talman, frambära kammarens tack för det manliga, förtjänstfulla och plikttrogna sätt, på vilket Ni, herr talman, utövat Eder talmansgärning, och vill jag uttala den förhoppningen, att vid nästkommande års riksdag det må vara *vår* — från alla sidor lika högt värderade — talman, som kommer att åter intaga andra kammarens talmansstol.

Kammarens ledamöter tillönska nu sin talman en välbehövlig vila och en angenäm sommar efter det nu avslutade riksdagsarbetet — med sina både många och långa plenidagar och pleninätter, vilka förvisso varit både krävande och arbetsamma för den, som haft det höga ansvaret att leda kammarens förhandlingar.

Mottag vårt vördnadsfulla tack för all den vänskap och välvilja, som kommit envar av kammarens ledamöter till del från eder sida.

Vi bjuda eder, herr talman, vårt farväl och önska ett hjärtligt välkommen åter.

Herr talmannen och kammarens ledamöter utbytte härefter avskedshälsningar och åtskildes.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 30 juni.

Kl. 1 e. m.

Sedan andra kammaren genom beslut den 22 innevarande juni åt representanterna för Stockholms stad samt dem av kammarens övriga ledamöter, som efter riksdagens avslutande befunne sig kvar i huvudstaden, uppdragit att justera de kammarens protokoll, vilka vid riksdagens avslutande återstodo ojusterade, hade tillkännagivande, att nämnda justering komme att denna dag kl. 1 e. m. försiggå i kammarens justeringsrum, blivit vederbörligen utfärdat; och tillstädeskommo nu på utsatt tid följande kammarens ledamöter:

Herr Herman Lindqvist,
» Pettersson i Södertälje.

De protokoll, som hållits vid kammarens sammanträden den 17, den 18, den 19, den 21 och den 22 innevarande juni, upplästes och blevo av kammarens tillstädesvarande ledamöter godkända.

In fidem
Per Cronvall.

Stockholm 1920. **Kungl. Boktryckeriet,** P. A. Norstedt & Söner. *202691*